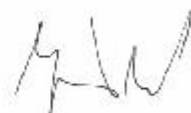



## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Josef Sedláček
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Cestovní ruch
Název práce:	<b>Dark turismus ve střední Evropě</b>
Cíl práce:	Zmapování koncentračních táborů a jejich návštěvnost

  
RNDr. Vladimír Netolička  
vedoucí bakalářské práce

  
RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.  
vedoucí katedry  
Katedra cestovního ruchu

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užití své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejích skutečné výše), z výtěžku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 17. 4. 2014



Podpis

### **Poděkování**

Děkuji ak. mal. Vladimíru Netoličkovi za cenné rady a odborné vedení, které mi při zpracování práce poskytl. Dále bych chtěl velice poděkovat Kamile Hromadové za cennou pomoc při korektuře a estetické úpravě práce.

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Katedra cestovního ruchu

**Dark turismus ve střední Evropě**

Bakalářská práce

Autor: Josef Sedláček

Vedoucí práce: ak. mal. Vladimír Netolička

Jihlava 2014

## **Abstrakt**

SEDLÁČEK, Josef: Dark turismus ve střední Evropě – Zmapování koncentračních táborů a jejich návštěvnost. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce ak. mal. Vladimír Netolička. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2014.

Teoretická část mé bakalářské práce pojednává o německých koncentračních táborech, které se nacházely na území dnešní střední Evropy, tedy území bývalého Československa, Německa, Rakouska a Polska. Popisuje jejich vznik, události, které se v nich staly a také to, jaká je v současnosti jejich návštěvnost. V praktické části se věnuji dotazníku, ve kterém zjišťuji, jaký přehled mají lidé o Dark turismu a zda by byli ochotni tato místa navštívit a něco se o nich dozvědět.

V mojí bakalářské práci budu také zkoumat to, zda se v současnosti na tuto turistiku specializují některé CK a zda by se poskytováním těchto zájezdů CK „uživily“. Stanovím si hypotézu a zkoumáním se ji pokusím potvrdit, nebo vyvrátit.

## **Klíčová slova**

Dark turismus, koncentrační tábor, holocaust, Židé, nacismus, deportace, Třetí říše, vyhlazovací tábor

## **Abstract**

SEDLÁČEK, Josef: Dark Tourism in Middle Europe – Mapping of Concentration camps and it's attendance. Bachelor thesis. College of polytechnics Jihlava. Department of tourism. Thesis supervizor ak. mal. Vladimír Netolička. Grade of qualifaction: Bachelor. Jihlava 2014.

Theoretical part of my Bachelor work deals with German concentration camps, which were located in the middle Europe, it means the area of former Czechoslovakia, Germany, Austria and Poland. It describes it's origin, events which happends it them and also chat is it's attendance. I practical part I deal with questionnaire in which I investigace chat knowledge do people have about Dark tourism and if they are willing to visit such places and find out something about them.

In my Bachelor work I will also make a research if there are any tour operators which are focused on this kind of tourism and if selling those tours would bring them profit. I will determine a hypothesis and by testing it I will confirm it or reject it.

### **Key words**

Dark tourism, concentration camp, holocaust, Jews, nazism, deportation, Third reich, extermination camp

## **Předmluva**

Jako téma mojí bakalářské práce jsem si vybral „Dark turismus ve střední Evropě“. Vybral jsem si ho, protože už od základní školy jsem měl velice rád historii a vše, co je s ní spojené. Jako malého kluka mě vždy zajímaly války, bitvy a co se boje a míst, kde se tyto události udály, týkalo.

Vybral jsem si toto téma, protože si myslím, že je to velice důležitá etapa lidských dějin, na kterou by se nemělo zapomínat. Naše generace, i generace příští, by si z těchto tragických událostí měli vzít ponaučení, a udělat vše pro to, aby se tyto události už nikdy neopakovaly.

# Obsah

Abstrakt .....	5
Abstract.....	6
Předmluva .....	7
Seznam map, tabulek a grafů .....	10
Úvod .....	11
1 Dark turismus.....	13
1.1 Definice „Dark turismu“ .....	13
1.2 Místa spojená s Dark turismem.....	13
2 Teoretická část – koncentrační tábory.....	14
2.1 Definice .....	14
2.1.1 Pracovní tábor.....	14
2.1.2 Vyhlazovací tábor .....	14
2.1.3 Mapa hlavních německých koncentračních táborů .....	15
2.1.4 Seznam hlavních německých koncentračních táborů .....	15
2.2 Česká republika .....	16
2.2.1 Koncentrační tábor Terezín.....	16
2.3 Rakousko.....	19
2.3.1 Koncentrační tábor Mauthausen.....	19
2.4 Německo .....	21
2.4.1 Koncentrační tábor Bergen – Belsen .....	21
2.4.2 Koncentrační tábor Buchenwald .....	23
2.4.3 Koncentrační tábor Dachau.....	24
2.4.4 Koncentrační tábor Flossenbürg.....	26
2.4.5 Koncentrační tábor Ravensbruck .....	28
2.4.6 Koncentrační tábor Sachsenhausen .....	29
2.5 Polsko.....	30
2.5.1 Osvětim.....	30
2.5.2 Koncentrační tábor Belzec .....	37



2.5.3	Koncentrační tábor Chelmno .....	38
2.5.4	Koncentrační tábor Majdanek .....	40
2.5.5	Koncentrační tábor Sobibor .....	41
2.5.6	Koncentrační tábor Treblinka.....	43
3	Praktická část .....	46
3.1	Stanovení hypotézy.....	46
3.2	Cestovní kanceláře zabývající se Dark turismem.....	46
3.3	Dotazník .....	47
3.3.1	Vyhodnocení dotazníku .....	47
	Shrnutí .....	51
	Závěr.....	52
	Zdroje informací.....	53
	Seznam příloh .....	57
	Přílohy .....	58

# Seznam map, tabulek a grafů

## Mapy

Mapa 1 - Mapa koncentračních táborů.....	15
--	----

## Tabulky

Tabulka 1 - Seznam.....	15
Tabulka 2 - Terezín návštěvnost .....	18
Tabulka 3 - Mauthausen návštěvnost .....	21
Tabulka 4 - Cestovní kanceláře.....	47

## Grafy

Graf 1 - Terezín návštěvnost.....	18
Graf 2 - Mauthausen návštěvnost.....	21
Graf 4 - Osvětim návštěvnost .....	36
Graf 5 – Dark turismus a jeho význam.....	48
Graf 6 - Kde jste s tímto pojmem setkal(a)? .....	48
Graf 7 - Jaké místo jste navštívil(a)? .....	49
Graf 8 - Věk respondentů .....	50
Graf 9 - Z kterého kraje pocházíte?.....	50

## Úvod

Jako téma mojí Bakalářské práce jsem si vybral téma, které úzce souvisí s tzv. „Temným turismem“. Vybral jsem si velice smutné a tragické téma, a to konkrétně německé koncentrační tábory, které se právě na území střední Evropy nacházely. Jedná se o nacistické tábory, které byly zřízeny před a v průběhu druhé světové války v rámci Holocaustu na okupovaných územích.

V jednotlivých částech se budu věnovat všem zemím dnešní Evropy, ve kterých tyto tábory byly. Takových táborů, ve kterých se děly ony tragické události, leželo na území tehdejšího „srdce Evropy“ hned několik desítek. Nenacházely se samozřejmě jen na území samotného Německa, kde tyto tábory začaly s nástupem nacismu vznikat. Poté, co Třetí říše začala dobývat okolní státy a území, zjistila, že na těchto dobytých územích se nachází spousta „nepohodlných, podřadných, neposlušných nebo jen prostě nechtěných osob“. Musela se s nimi nějakým způsobem vypořádat, a proto zřídila tyto tábory tedy nejen na svém původním území, ale také v Polsku, Rakousku i tehdejším Protektorátu Čechy a Morava. Míst, jenž tyto zločiny připomínají, je hned několik a zatím se mi povedlo navštívit pouze památník a zbytky tábora v Osvětimi. Tento zážitek byl pro mě natolik emotivní a šokující, že mě přivedl na myšlenku věnovat se tomuto tématu v mojí bakalářské práci.

Takzvaný „Holocaust“ byl celkově jedním z nejtragičtějších kapitol lidských dějin, a ačkoliv se o něm dodnes mluví poměrně často, tak si myslím, že tomuto tématu není stále věnována dostatečná pozornost a nebylo tomu tak ani v minulosti. Mnozí z těch, kteří se na něm dobrovolně a ochotně podílely, nebyli nikdy spravedlivě a zaslouženě potrestáni. A pokud k nějakému potrestání došlo, bylo to až v rozmezí i několika desítek let a šlo pouze o jakýsi „symbolický“ trest. Mnoho let po spáchaných činech již velké množství svědků nemohlo vypovídat, nebo neexistoval dostatek důkazů a lidé, kteří byli obětmi osobně označeny za pachatele, odešli od soudu jako nevinní.

Jednoduše nebyla tomuto tématu nikdy věnována dostatečná pozornost a dodnes existují lidé, kteří se k nacismu hrdě hlásí nebo dokonce lidé, kteří „Holocaust“ popírají a tvrdí, že je to jen nesmysl a že se tato kapitola lidstva nikdy neudála. Právě i tato fakta mě přivedla k myšlence věnovat svoji bakalářskou práci právě Holocaustu a událostem, které ho doprovázely v těchto koncentračních táborech.

Při zjišťování návštěvnosti v jednotlivých koncentračních táborech jsem shromažďoval informace buď přímo z jejich oficiálních stránek, např. prostřednictvím výročních zpráv, nebo jsem vedení těchto táborů oslovoval pomocí emailu. Některé z těchto organizací se zachovaly velice vstřícně a tyto informace mi ochotně poskytly, jiné bohužel na můj dotaz neodpověděly, a tudíž se mi tyto informace zjistit nepodařilo a nejsou v mojí bakalářské práci uvedeny.

V mojí bakalářské práci budu také zkoumat to, zda se v současnosti na tuto turistiku specializují některé CK a jestli by se poskytováním těchto zájezdů CK „uživily“. Stanovím si hypotézu a zkoumáním se ji pokusím potvrdit, nebo vyvrátit. K tomuto zkoumání využiji i dotazník, který mi ukáže, zda o tuto turistiku mají lidé zájem, což také napomůže tomu, abych zjistil, zda by se některé CK vyplatilo poskytovat pouze tyto zájezdy. Sběr těchto informací budu tedy provádět pomocí dotazníku, který elektronicky rozešlu své rodině, svým známým a pomocí známých dalším osobám, které budou ochotny na můj dotazník odpovědět. Některé respondenty se pokusím oslovit i osobně.

Na téma Dark turismus nebo temný turismus bylo napsáno již několik bakalářských prací. Studenti se věnovali buď samotnému tématu, nebo se zaměřili na tuto turistiku v určitých zemích, konkrétně tedy v ČR, v Polsku a USA. Moje bakalářská práce se také zabývá Dark turismem, ovšem od předchozích se bude odlišovat tím, že se zaměřím pouze na nacistické koncentrační tábory v oblasti střední Evropy. Jak je psáno v předchozích odstavcích, zaměřím se přímo na to, jak jsou tato místa navštěvována. Odlišná bude také v tom, že budu zkoumat právě to, zda by se CK mohly zaměřit pouze na dopravu turistů do těchto míst a proto přezkoumám i zájem samotných potenciálních turistů do těchto míst. Výsledky, které zjistím, by mohly být vhodné a použitelné pro cestovní kanceláře.

# **1 Dark turismus**

## **1.1 Definice „Dark turismu“**

„Dark Tourism“ neboli v překladu temný turismus přivádí návštěvníky na místa, kde se v minulosti – ať již dávno či poměrně nedávno – udála nějaká tragédie, neštěstí.

Místa spojená se smrtí či utrpením mají zvláštní schopnost přitahovat davy turistů. John Lennon, profesor glasgowské univerzity a spoluautor knihy „Dark Tourism – The attraction of death and disaster“ míní, že lidskou motivaci je složité odhalit: „Je to směs úcty, voyerismu, a snad i vzrušení z toho, že se dostáváme tak blízko smrti.“ Profesor Lennon také upozorňuje na to, že se nejedná o novodobý fenomén. Například v roce 1815 sledovala šlechta z uctivé vzdálenosti bitvu u Waterloo.

Termín „dark tourism“ byl poprvé použit v roce 1996, kdy na rozšíření tohoto fenoménu upozornili právě badatelé Malcolm a Lennon. Někdy bývá používáno také spojení „Grief Tourism“ (grief = zármutek). Zájem o místa spojená s násilnou smrtí se nazývá „Thanatourism“ (z řeckého slova thanatos, personifikace smrti).

Tento typ turismu je pravděpodobně produktem postmoderní doby, kdy se společnost odklání od masového turismu a spíše vyhledává nové destinace a autentické zážitky. Častým znakem je také důraz na poznávání a vzdělávání se během cestování.

## **1.2 Místa spojená s Dark turismem**

Častými objekty zájmu „dark“ turistů jsou hřbitovy, místa konfliktů, věznění, mučení, zabíjení, ale také místa postížená přírodními katastrofami. Mezi nejnavštěvovanější památky v Evropě patří dům v Amsterdamu, v němž se během nacistické okupace skrývala rodina Anny Frankové. Velké množství turistů navštíví každý rok bývalý nacistický koncentrační tábor Osvětim - Březinka v Polsku. Asi „nejpopulárnějším“ místem současnosti je Ground Zero v New Yorku, pietní místo připomínající útok na World Trade Centre z 11. září 2001. [1]

## **2 Teoretická část – koncentrační tábory**

Na území tehdejší střední Evropy, ovládané Třetí říší a nacisty se nacházelo několik desítek koncentračních táborů, které tvořilo ještě větší množství „pobočných“ a mnohem menších táborů. Ve své bakalářské práci se budu věnovat především těm hlavním a největším táborům, v nichž se tyto zločiny staly. Pro větší přehlednost rozdělím tábory podle jejich umístění do kapitol dle státu, ve kterém se v současnosti nacházejí.

### **2.1 Definice**

Pojem koncentrační tábor představuje místo, do kterého byly systematicky shromažďovány osoby pro tehdejší nacistický režim nepohodlné. Byly sem posílány za účelem jejich odeslání do dalších táborů, konkrétně tedy například pracovních, nebo přímo vyhlazovacích.

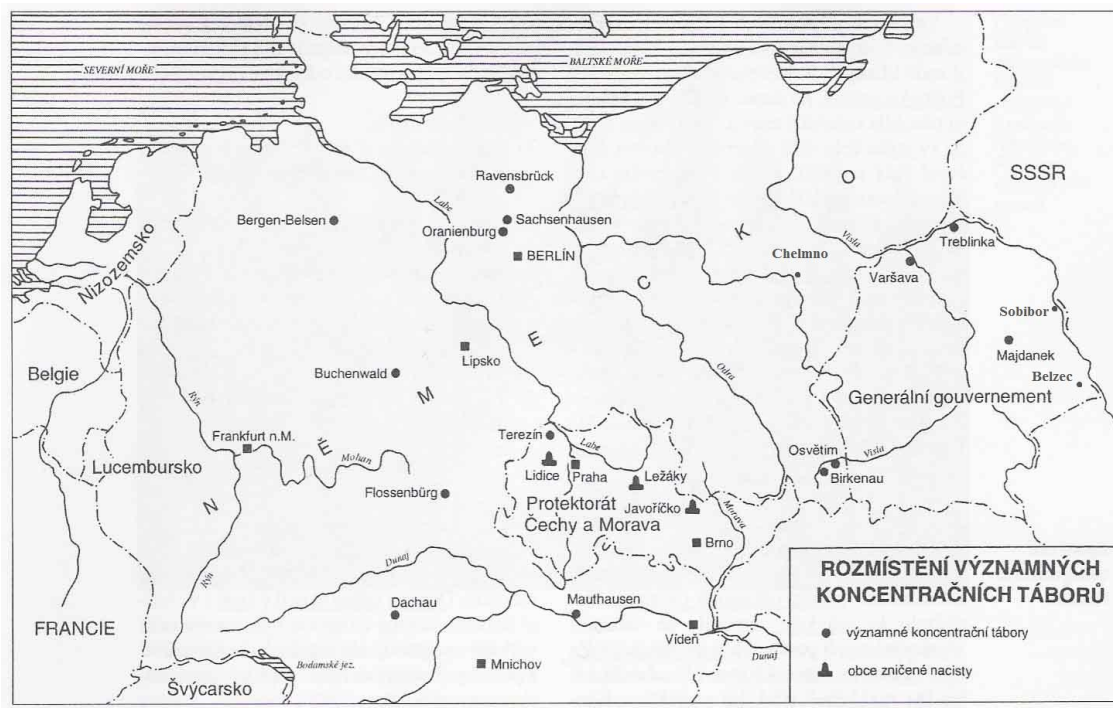
#### **2.1.1 Pracovní tábor**

Pracovní tábory představovaly místa, do kterých byli lidé odesíláni za účelem otrocké práce. Účelem bylo zbavit se těchto osob tak, že se v podstatě „upracují k smrti“. Práci představovala například otrocká těžba nerostných surovin, práce v továrnách nebo stavební práce pro Říši. Pracovní doba představovala většinu dne. Velká úmrtnost, způsobená obrovským pracovním nasazením a otřesnými pracovními podmínkami, byla naprosto běžná.

#### **2.1.2 Vyhlažovací tábor**

Do těchto táborů byli lidé posíláni na smrt. Likvidace těchto osob byla prováděna buď nesmyslnou prací, nebo například v plynových komorách. [38]

### 2.1.3 Mapa hlavních německých koncentračních táborů



Mapa 1 - Mapa koncentračních táborů

[33]

### 2.1.4 Seznam hlavních německých koncentračních táborů

Tabulka 1 - Seznam

Název tábora	Země	Účel tábora	V provozu	Osud	Současnost
Osvětim - Březinka	Polsko	Pracovní, vyhlazovací	Duben 1940 - leden 1945	Osvobozen (SSSR)	Muzeum (zachovalý)
Belzec	Polsko	Vyhlazovací	Březen 1942 - červen 1943	Nezachoval se	Památník
Bergen-Belsen	Německo	Zadržovací	Duben 1943 - duben 1945	Osvobozen (VB)	Hřbitov
Buchenwald	Německo	Pracovní	Červenec 1937 - duben 1945	Osvobozen (USA)	Muzeum (zachovalý)
Chelmno	Polsko	Vyhlazovací	Prosinec 1943 - duben 1943; duben 1944 - leden 1945	Nezachoval se	Památník

Dachau	Německo	Pracovní	Březen 1933 - duben 1945	Osvobozen (USA)	Muzeum (zachovalý)
Flossenburg	Německo	Pracovní	Květen 1938 - duben 1945	Osvobozen (USA)	Památník
Majdanek	Polsko	Vyhlazovací	Červenec 1941 - červenec 1944	Osvobozen (SSSR)	Muzeum (zachovalý)
Mauthausen	Rakousko	Pracovní	Srpen 1938 - květen 1945	Osvobozen (USA)	Památník
Ravensbruck	Německo	Pracovní	Květen 1939 - duben 1945	Osvobozen (SSSR)	Památník
Sachsenhausen	Německo	Pracovní	Červenec 1936 - duben 1945	Osvobozen (SSSR)	Muzeum (zachovalý)
Sobibor	Polsko	Vyhlazovací	Květen 1942 - říjen 1943	Nezachoval se	Památník
Terezín	Česká republika	Zadržovací	Listopad 1941 - květen 1945	Osvobozen (SSSR)	Památník
Treblinka	Polsko	Vyhlazovací	Červenec 1942 - Listopad 1943	Nezachoval se	Památník

[7]

## 2.2 Česká republika

### 2.2.1 Koncentrační tábor Terezín

#### Historie

Součástí nacistických plánů na nové uspořádání Evropy bylo tzv. „konečné řešení židovské otázky“. Také na obsazeném území Čech a Moravy byli občané židovského původu pronásledováni a od listopadu 1941 postupně deportováni do města Terezín, kde pro ně nacisté zřídili tzv. ghetto. Zde měli být soustředěni do doby, než budou vyhlazovací tábory na východě připraveny k jejich konečné likvidaci.

Židovským vězňům sloužila k ubytování nejprve kasárna a po vystěhování terezínských obyvatel v polovině roku 1942 i všechny civilní domy. Při obrovském přeplnění tábora však obývali i půdy, sklepy a kasematy ve valech. Terezín se stal největším koncentračním táborem na území českých zemí. Proudily sem tisícové transporty Židů



nejen z protektorátu, ale i z Německa, Rakouska, Holandska, Dánska a koncem války i ze Slovenska a Maďarska.

Za necelé 4 roky jím prošlo více než 140 000 vězňů – mužů, žen i dětí. V posledních dnech války k nim přibýlo ještě na 15 tisíc vězňů, kteří dorazili do Terezína s tzv. evakuačními transporty z koncentračních táborů vyklízených před postupující frontou. Na 35 000 vězňů zde v důsledku stresu, hladu a hrozných ubytovacích a hygienických podmínek zemřelo.

Terezínskému táboru pro Židy velela nacistická komandantura, která předávala příkazy tzv. židovské samosprávě. Ta se starala o vnitřní chod tábora. Přímý dohled nad vězni vykonávali protektorátní četníci, kteří z velké většiny sympatizovali s uvězněnými, snažili se jim pomoci a udržovat kontakty s vnějším světem.

V táboře platily všemožné zákazy a nařízení, pouze kulturní život byl po určité době povolen, neboť měl posloužit jako kulisa k zastření pravdy o osudu, který byl Židům předurčen. Vězni se k umění upnuli, neboť jim pomáhalo překonávat deprese a strach z neznámé budoucnosti. Snažili se, aby ani vězněné děti nezaostávaly v učení a neztrácely rozhled. Přes zákaz nacistů se proto provádělo tajné vyučování a přidělení učitelé a vychovatelé se dětem věnovali s nesmírnou obětavostí. I za hradbami ghetta je připravovali na svobodnou budoucnost.

Bohužel, jak transporty do ghetta přicházely, tak také postupně odcházely – do neznáma. Od října 1942 směřovaly téměř všechny do Osvětimi – Birkenau, nejstrašnějšího z vyhlazovacích táborů. Z Terezína na „Východ“ bylo vypraveno celkem 63 transportů, jimiž odešlo více než 87 000 osob. Z nich se dočkalo osvobození 3 800. Tragický byl osud terezínských dětí. Ze 7 590 nejmenších vězňů deportovaných na východ se osvobození dožilo jen 142. Jen ty děti, které zůstaly po celou dobu v Terezíně, měly šanci se zachránit. Ke dni osvobození se v Terezíně nacházelo kolem 1 600 dětí ve věku do 15 let. O jejich životě vypovídají verše, deníky, ilegálně vydávané časopisy a tisíce kreseb – často to jediné, co po nich zůstalo. [2]

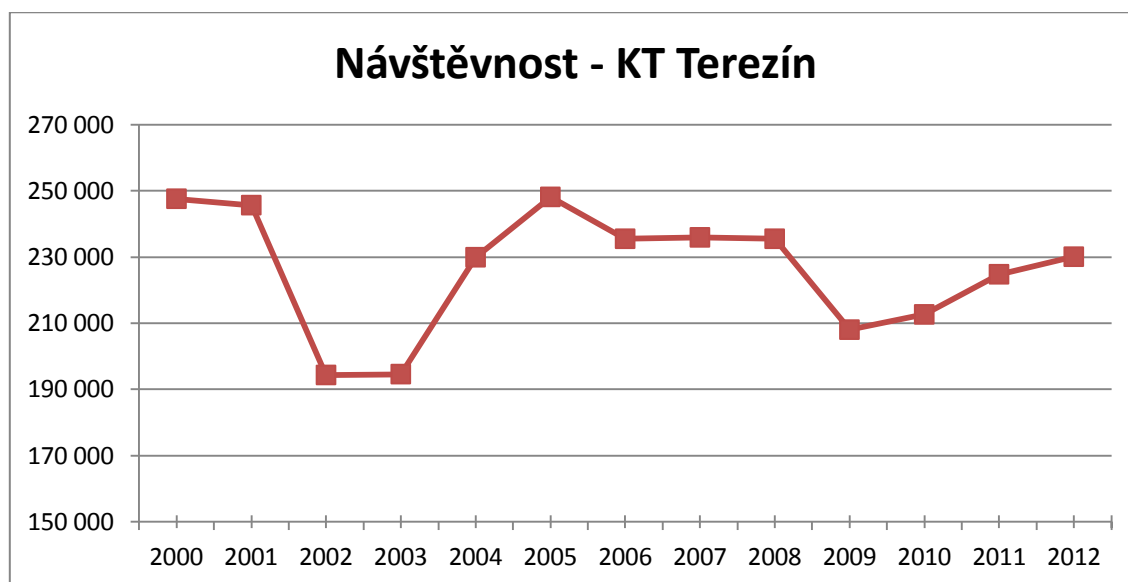
„Proč posílají pryč tyhle bezbranné lidi? Chtějí-li se zbavit nás, mladých, to ještě chápu, snad se nás bojí, nechťejí, aby se rodily další židovské děti. Ale čím jsou jim nebezpeční

tihle? Když již museli sem do Terezína, což to nestačí, nemohou je zde nechat v klidu zemřít? Vždyť vskutku nic jiného ty staré lidi nečeká.“ [WEISSOVÁ, 2012]

## Návštěvnost

Tabulka 2 - Terezín návštěvnost

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Návštěvnost	247 582	245 644	194 336	194 588	229 906	248 136	235 487
Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Návštěvnost	235 906	235 487	208 025	212 630	224 762	230 065	-



Graf 1 - Terezín návštěvnost

[3]

Z předcházejícího grafu je patrné, že návštěvnost Koncentračního tábora v Terezíně se pohybuje průměrně nad 200 tisíci návštěvníky ročně. Z informací jsem zjistil, že návštěvnost je poměrně nestabilní, v jednotlivých letech jsou velké výkyvy a ačkoliv několikrát znatelně opadla, vždy došlo k jejímu, byť k pozvolnému, nárůstu. Nejmenší počet návštěvníků navštívil tábor v roce 2002, naopak nejvíce z nich si vybralo Terezín v roce 2005, kdy se návštěvnost vyhoupla bezmála ke čtvrt milionu. To bylo způsobeno zřejmě výročím 60 let od konce 2. světové války.

## **2.3 Rakousko**

### **2.3.1 Koncentrační tábor Mauthausen**

#### **Historie**

Dne 8. srpna 1938, pět měsíců po tzv. anšlusu Rakouska k Německé říši, byli do Mauthausenu dopraveni první vězni z koncentračního tábora Dachau. Rozhodujícím faktorem pro volbu místa byl - stejně jako u pobočného tábora Gusen, založeného v roce 1940, výskyt žuly v tamějším kamenolomu. Vězni byli nasazeni nejdříve při výstavbě tábora a do výroby stavebního materiálu pro společnost „Deutsche Erd- und Steinwerke GmbH“, jejímž vlastníkem byla SS. Podnik byl pověřen monumentálními a prestižními stavbami v nacionálně socialistickém Německu.

V popředí zájmu byla do roku 1943 politická funkce tábora, dlouhodobé stíhání a věznění – skutečných nebo domnělých – politických a ideologických odpůrců. Mauthausen a Gusen byly dočasně jediné tábory zařazené do kategorie „III. stupně“. To znamenalo nejtvrďší vězeňské podmínky v rámci systému nacionálně socialistických koncentračních táborů. Úmrtnost byla v tomto období jedna z nejvyšších mezi koncentračními tábory v Německé říši.

Od let 1942/43 byli vězni – jako ve všech koncentračních táborech – v rostoucí míře pracovní nasazováni do výroby ve zbrojním průmyslu. Následně vznikly četné pobočné tábory a počet vězňů se výrazně zvýšil. Koncem roku 1942 bylo v Mauthausenu, Gusenu a několika pobočných táborech vězněno 14 000 osob, v březnu 1945 jich bylo v Mauthausenu a jeho pobočných táborech 84 000.

Od druhé poloviny roku 1944 přijížděly do Mauthausenu evakuační transporty s tisíci vězni, především z koncentračních táborů z východu. Mimoto byly na jaře 1945 rozpuštěny pobočné tábory a tábory nucených prací ležící na východ od Mauthausenu, kde se nacházeli maďarští židé, a vězni byli v „Pochodech smrti“ doslova hnáni směrem do Mauthausenu. To vedlo v Mauthausenu, Gusenu a v dosud existujících pobočných táborech Ebensee, Steyr und Günskirchen k úplnému přeplnění. Úmrtnost v důsledku hladu a onemocnění silně stoupla.

Většina všech osob deportovaných do Mauthausenu pocházela z Polska, dále ze Sovětského svazu a Maďarska. Kromě toho byly v koncentračním táboře

Mauthausen vězněny také početné skupiny Němců, Rakušanů, Francouzů, Italů, Jugoslávců a Španělů. Celkem registrovala správa tábora SS muže, ženy a děti z více než 40 zemí.

Z Maďarska a Polska byli od května 1944 dopravováni v rostoucím počtu židovští vězni, kteří měli nejnižší šance na přežití.

Celkem bylo do Mauthausenu deportováno v období mezi zřízením tábora v srpnu 1938 a osvobozením americkými vojenskými jednotkami v květnu 1945 téměř 200 000 osob.

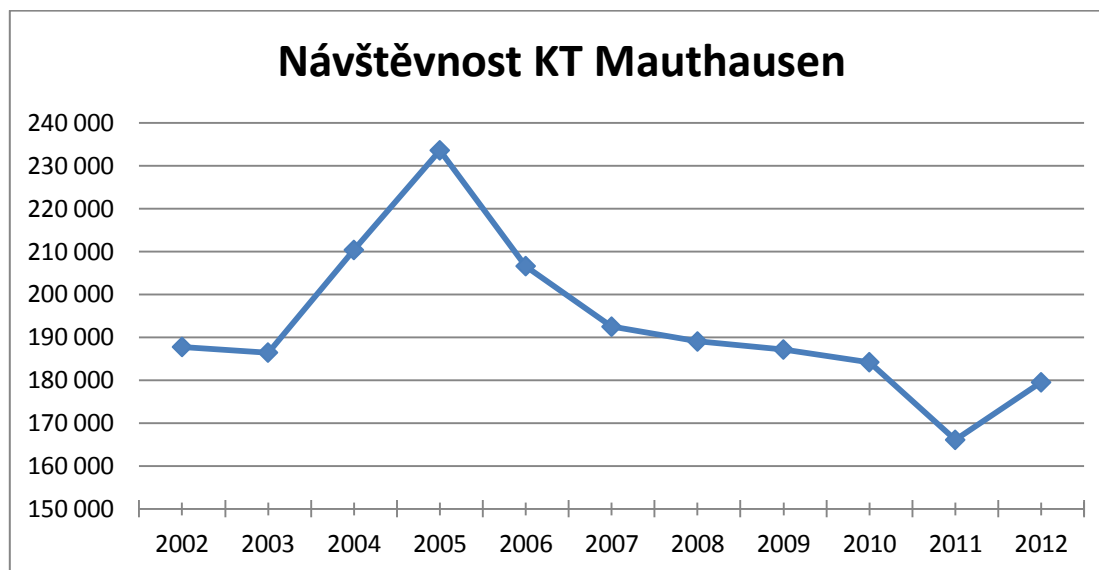
Tisíce vězňů bylo ubito, zastřeleno, zavražděno injekcemi nebo usmrceno zmrznutím v tzv. „koupelích smrti“. Přinejmenším 10 200 vězňů bylo zavražděno v plynové komoře hlavního tábora, v táboře Gusen nebo v Usmrcovacím ústavu na zámku Hartheim, resp. plynem ve vozu pendlujícím mezi Mauthausenem a Gusenem coby pojízdné plynové komoře. Většina vězňů zemřela následkem bezohledného vykořisťování jejich pracovní síly ve spojení s týráním, nedostatečným přísunem potravin, nevhodným ošacením a chybějící lékařskou péčí. Celkem přišlo o život v Mauthausenu, Gusenu a pobočných táborech přibližně 100 000 vězňů, z toho asi polovina v posledních čtyřech měsících před osvobozením. [4]

„A této malé hrstce bývalých vězňů připadl ten nejtěžší a nejsmutnější úkol v životě, poněvadž svými odpověďmi na dotazy po mrtvých spoluvězních roznášíme jen smutek a žal. Ale my těch bratří, kteří za svobodu bojovali, ale se jí nedočkali, nikdy a nikdy nezapomeneme! Vždyť tam, v tom pekle, když jsme odcházeli do práce časně ráno, jsme denně vzájemně se loučili a slibovali jsme si, že ten, kdo hrůzy nacismu a německého šílenství přežije, poví doma a celému světu, jakým způsobem se v Mauthausenu umíralo. A tento slib je nám svatou přísahou a životním závazkem těm tisícům jmen našich národních mučedníků, kteří v dobách, kdy Němci šli od vítězství k vítězství, kdy se poddajná a uštvaná srdce našich lidí hroutila, kdy každý odpor se zdál šílenstvím, vstoupili u vědomí následků do aktivního boje proti moci vrahů a znásilňovatelů světa. Lásky k vlasti, lásky k pravdě a lásky k svobodě jim byla dražší, než rodina a život.“ [HRUBAN, 1945]

## Návštěvnost

Tabulka 3 - Mauthausen návštěvnost

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Návštěvnost	187 752	186 435	210 364	233 594	206 600	192 478
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Návštěvnost	189 021	187 146	184 194	166 082	179 504	-



Graf 2 - Mauthausen návštěvnost

[13]

Z předchozího grafu je patrné, že od roku 2005, kdy byla návštěvnost nejvyšší, patrně kvůli výročí konce války, návštěvnost postupně klesá. Největší „boom“ v návštěvnosti nastal právě do roku 2005.

## 2.4 Německo

### 2.4.1 Koncentrační tábor Bergen – Belsen

#### Historie

Bergen - Belsen byl koncentrační tábor nedaleko Hannoveru v severozápadním Německu, který se nacházel mezi obcemi Bergen a Belsen . Postaven byl v roce 1940, jako zajatecký tábor pro francouzské a belgické vězně. V roce 1941 byl přejmenován na Stalag 311 a bylo v něm umístěno asi 20 000 ruských zajatců.

V roce 1943 tábor opět změnil název na Bergen- Belsen a byl změněn na koncentrační tábor. Byli zde drženi židé se zahraničními pasy, kteří byli měněni za německé státní příslušníky uvězněné v zahraničí, ačkoliv bylo provedeno jen velmi málo výměn. Asi 200 židů bylo dovoleno emigrovat do Palestiny, a asi 1 500 maďarských židů bylo dovoleno emigrovat do Švýcarska.

Bergen - Belsen sloužil hlavně jako zadržovací tábor pro židovské vězně. Tábor byl rozdělen do osmi sekcí, internačního tábora, dvou ženských táborů, speciálního tábora, neutrálních táborů, "hvězdového" tábora (především pro holandské vězně, kteří nosili na svém oblečení Davidovu hvězdu místo táborové uniformy), maďarský tábor a stanový tábor. Byl navržen tak, aby zadržel 10 000 vězňů, ale do konce války zde bylo zadrženo více než 60 000 vězňů. Došlo k tomu vzhledem k velkému počtu těch, kteří byli evakuováni z Osvětimi a jiných táborů z východu. Desítky tisíc vězňů z jiných táborů přišly do Bergen-Belsenu po provedení tzv. „Pochodů smrti“.

Podmínky v táboře byly, na standardy koncentračních táborů, poměrně dobré, a většina vězňů nebyla podrobena nuceným pracím. Nicméně, na jaře roku 1944 se situace rapidně zhoršila. V březnu byl Belsen překvalifikován na Ehrholungslager („zotavovací tábor“), kam byli převáženi vězni z jiných táborů příliš nemocní pro práce, ačkoliv nikdo nebyl ošetřen. Jak německá armáda ustupovala tváří v tvář postupujícím spojencům, koncentrační tábory byly evakuovány a jejich vězni posíláni do Belsenu. Zařízení v táboře nebylo schopno přizpůsobit se tak náhlému přílivu tisíců vězňů a všechny základní služby - jídlo, voda a kanalizace - se zhroutily, což vedlo k propuknutí nemocí. Anna Franková a její sestra Margot zemřely na tyfus v březnu 1945 spolu s ostatními vězni během epidemie skvrnitého tyfu.

Zatímco Bergen - Belsen neobsahoval žádné plynové komory, více než 35 000 lidí zemřelo hladem, přepracováním, nemocemi, brutalitou a sadistickými lékařskými experimenty. V dubnu 1945 bylo více než 60 000 vězňů uvězněno v Belsenu v obou táborech nacházejících se 1,5 kilometrů od sebe. Tábor č. 2 byl otevřen jen několik týdnů před osvobozením na místě vojenské nemocnice a kasáren. Jako první velký tábor osvobozený spojenci, získala tato událost hodně pozornosti tisku a svět viděl hrůzy holocaustu. V době osvobození zde bylo přítomno 60 000 vězňů. Poté asi 500 lidí denně umíralo hladem a na stálou epidemii tyfu, celková čísla dosahují téměř 14 000. Masové hroby obsahují tisíce mrtvol těch, kteří zahynuli.

V období mezi 18 a 28. dubnem byli mrtví pohřbeni. Zpočátku byly stráže SS přinuceny sbírat a pohřbívat těla, ale nakonec se Britové museli uchýlit odtlačení tisíců těl buldozery do masových hrobů. Evakuace tábora začala 21. dubna. Poté, co byl uzavřen, byli vězni převezeni do tábora č. 2, který byl přeměněn na dočasný nemocniční a rehabilitační tábor. Všechna kasárna byla vypálena v boji proti šíření tyfu. Dne 19. května byla evakuace dokončena a o dva dny později spálení posledních kasáren ukončilo první fázi záchranných akcí. V červenci bylo 6000 bývalých vězňů posláno pomocí Červeného kříže do Švédska na rekonvalescenci, zatímco zbytek zůstal v nově vytvořeném táboře, kde čekali na repatriaci nebo emigraci.

Velitel tábora důstojník SS Josef Kramer, známý jako „bestie z Belsenu“, byl souzen a shledán vinným britským vojenským soudem a následně byl oběšen. Bylo souzeno 45 zaměstnanců tábora, čtrnáct bylo propuštěno.

Jediné, co dodnes zůstalo na místě tohoto tábora, je hřbitov. [5]

## **2.4.2 Koncentrační tábor Buchenwald**

### **Historie**

Historie tohoto tábora začíná v červenci roku 1937. Na místo lesa nedaleko Výmaru, který vykácela SS, se staví nový koncentrační tábor. Účelem tohoto tábora je uvěznění politických oponentů, pronásledovaných židů, Sintů a Romů, a trvale zbavit německý národ nežádoucích osob, mezi nimi i homosexuálů, bezdomovců, Svědků Jehovových atd.

Poté, co začala válka, jsou do Buchenwaldu deportováni lidé z celé Evropy. Celkem je více než 250 tisíc osob uvězněno v koncentračním táboře a jeho 136 „podtáborech“. SS je nutí vykonávat práci pro německý zbrojní průmysl. Do konce války je Buchenwald největším koncentračním táborem přímo v Německé říši. Umírá zde více než 56 000 lidí v důsledku mučení, lékařských experimentů a vraždění. Přes 8 000 sovětských válečných zajatců je zastřeleno v zařízení postaveném speciálně pro tento účel.

Oslabení vězni nadále umírají po tisících a to až do osvobození tábora. Když Američané dosáhli Buchenwaldu a jeho „podtáborů“ v dubnu 1945, vrchní velitel

spojeneckých sil, D. Eisenhower, si zapisuje: „Nic mne nikdy šokovalo tak, jako ten pohled“. [6]

### **2.4.3 Koncentrační tábor Dachau**

#### **Historie**

Koncentrační tábor Dachau, který vznikl v březnu roku 1933, byl první z koncentračních táborů zřízených nacisty v Německu. Tábor byl umístěn na pozemku opuštěné muniční továrny poblíž středověkého města Dachau, asi 10 kilometrů severozápadně od Mnichova v Bavorsku v jižním Německu. Heinrich Himmler, z funkce policejního prezidenta v Mnichově, oficiálně popsal tábor jako „první koncentrační tábor pro politické vězně“.

Dachau sloužilo jako prototyp a model pro ostatní nacistické koncentrační tábory, které po něm následovaly. Jeho základní organizace, uspořádání tábora, stejně jako plán pro budovy, byly vyvinuty Theodorem Eickem a byl aplikován na všechny pozdější tábory. Měl samostatný bezpečnostní tábor blízko centra tábora, který se skládal ze sektorů, administrativních budov a vojenských táborů. Eicke sám se stal hlavním inspektorem všech koncentračních táborů a byl tak odpovědný za formování ostatních táborů podle jeho vzoru. Během prvního roku tábor obývalo asi 4800 vězňů, v roce 1937 jich bylo již 13 260.

První internovaní se skládali především z německých komunistů, sociálních demokratů a dalších politických odpůrců nacistického režimu. V průběhu doby zde byly také uvězněny jiné osoby, jako svědci Jehovovi, Romové a homosexuálové. V prvních letech bylo v Dachau umístěno poměrně málo Židů a obvykle proto, že patřili do jedné z výše uvedených skupin nebo jim byla odňata svoboda poté, co byli odsouzeni za porušení Norimberských zákonů z roku 1935.

Na začátku roku 1937 SS, pomocí práce vězňů, zahájila výstavbu rozsáhlého komplexu budov na základě původního tábora. Vězni byli nuceni dělat tuto práci za nelidských podmínek. Stavba byla oficiálně dokončena v polovině srpna 1938 a tábor zůstal v podstatě beze změn až do roku 1945. Dachau tak zůstalo v provozu po celou dobu Třetí říše. Počet židovských vězňů v Dachau rostl se zvýšením pronásledování Židů a od 10 do 11. listopadu 1938, jako následek Křišťálové noci, sem bylo internováno více než 10 000 židovských mužů. Dachau byl školicím střediskem pro stáže SS



koncentračních táborů a organizace tábora se stala vzorem pro všechny nacistické koncentrační tábory.

Tábor byl rozdělen na dvě části - táborovou oblast a oblast krematoria. Prostor tábora se skládal z 32 baráků, včetně jednoho pro duchovního a jeden pro lékařské experimenty. Správa tábora byla umístěna ve vratech u hlavního vchodu. Prostor tábora měl několik dalších budov, obsahujících kuchyni, prádelnu, sprchy a dílny, stejně jako vězeňský blok. Nádvoří mezi vězením a centrální kuchyní bylo použito pro střílení vězňů. Elektrifikovaný plot z ostnatého drátu, příkop a zeď se sedmi strážními věžemi byly uprostřed tábora.

V roce 1942 bylo krematorium postaveno vedle hlavního tábora. Zahrnovalo staré krematorium a nové krematorium s plynovou komorou. Neexistuje žádný věrohodný důkaz, že plynové komory byly použity k vraždění lidských bytostí. Místo toho, ti vězni, kteří byli během „selekcí“ shledáni jako příliš nemocní nebo slabí pokračovat v práci, byli posíláni do Hartheimu, centra pro euthanázii, nedaleko Lince v Rakousku. V Hartheimu jich bylo zavražděno několik tisíc. Dále SS používala střelbu a šibenici v oblasti krematoria jako místo pro zabíjení vězňů.

V Dachau, stejně jako v jiných nacistických táborech, prováděli němečtí lékaři lékařské experimenty na vězních, včetně vysokohorských experimentů s použitím dekompresní komory, pokusů s malárií a tuberkulózou, experimenty s hypotermií a experimenty při testování nových léků. Vězni byli také nuceni do zkušebních pokusů na výrobu pitné mořské vody a na zastavení nadměrného krvácení. Stovky vězňů zemřely nebo byly trvale zmrzačeny v důsledku těchto experimentů.

Vězni z Dachau byli použiti i jako nuceně nasazení pracovníci. Zpočátku byli zaměstnáni v provozu tábora, v různých stavebních projektech a v malých řemeslných odvětvích stanovených v táboře. Vězni postavili silnici, pracovali v šterkovně a během války se stala nucená práce s využitím vězňů koncentračních táborů čím dál důležitější pro produkci německé výzbroje. V srpnu 1944 byl otevřen ženský tábor. První příjezd žen přišel z Osvětimi - Březinky. V Dachau sloužilo pouze 19 ženských strážných, většina pak až do osvobození.

V posledních měsících války se podmínky v Dachau ještě zhoršily. Jak spojenecké síly postupovaly směrem k Německu, Němci začali přemísťovat vězně v koncentračních

táborech blízko fronty. Transporty z evakuovaných táborů do Dachau nepřetržitě přijížděly. Po dnech cestování a s trochou jídla a vody nebo i bez potravin, přijížděli slabí a vyčerpaní vězni, často na pokraji smrti. Epidemie tyfu se staly vážným problémem v důsledku přeplnění, špatných hygienických podmínek a oslabeného stavu vězňů. Od konce roku 1944 až do dne osvobození zemřelo 15 000 lidí, což byla asi polovina všech obětí v Dachau. Popravčími četami bylo zastřeleno asi 500 sovětských válečných zajatců.

Když se 26. dubna 1945 přiblížily americké síly, nacházelo se táboře a jeho podtáborech 67 665 vězňů. Z nich 43 350 bylo označeno jako političtí vězni, zatímco 22 100 byli Židé a ostatní spadali do různých kategorií. Počínaje tímto dnem, Němci přinutili více než 7000 vězňů, většinou Židů, na Pochod smrti z Dachau do Tegernsee. Během Pochodu smrti Němci zastřelili každého, kdo už nemohl jít, mnoho také zemřelo hladem, zimou nebo vyčerpaním. Dne 29. dubna 1945 byl tábor osvobozen americkou armádou. [8] [9]

### **Návštěvnost**

Jako koncentrační tábor s neplaceným vstupem neprovádí tato organizace pravidelné výzkumy svojí návštěvnosti, nicméně na můj dotaz mi byly z vedení organizace poskytnuty následující informace:

V roce 1999 bylo zjištěno 564 400 návštěvníků. Další výzkum byl prováděn v roce 2007. Univerzita Regensburg a město Dachau provedli dotazník, v němž zjistili, že tábor navštívilo 618 000 návštěvníků, z toho 48 % individuálních návštěvníků, 20 % dospělých skupin a 32 % školních skupin.

Prohlídky tábora je možné si také předem rezervovat. V roce 2011 bylo rezervováno 2 044 prohlídek (celkem 49 009 účastníků), v roce 2012 proběhlo 2583 prohlídek (celkem 61 290 účastníků) a v roce 2013 zde bylo rezervováno 3080 prohlídek (celkem 71 463 účastníků).

## **2.4.4 Koncentrační tábor Flossenbürg**

### **Historie**

Koncentrační tábor Flossenbürg založila SS v květnu 1938 v době, kdy rozšiřovala celkový systém koncentračních táborů i jejich funkce. Tábory už nemají sloužit jen

internaci a terorizaci politických protivníků nacionálního socialismu. SS chtěla z práce vězňů těžit i hospodářsky. Flossenbürg byl zajímavý velkými zásobami žuly. Rozhodnutí o nové lokalitě padlo v březnu 1938. Koncem dubna na místo přijížděli první hlídky SS. Dne 3. května na stavenišť dorazil první transport se stovkou vězňů z koncentračního tábora Dachau. Koncem roku bylo v táboře už 1 500 vězňů. Prvními vězni ve Flossenbürgu byli Němci – oběti zatýkacích akcí zaměřených proti takzvaným kriminálníkům a asociálům. Koncem roku 1938 k nim přibyli první političtí vězni. Po začátku války sem byli zavíráni lidé ze všech obsazených zemí Evropy. V roce 1940 byl registrován první židovský vězeň.

Vězni koncentračního tábora žili v neustálém smrtelném ohrožení. Jejich každodenní život byl nelidský. Museli snášet ponižování a útlak. Museli pracovat až do vyčerpání. Mnozí se udřeli k smrti. SS v táboře nastolila systematický teror a násilí. Politických, sociálních a kulturních protikladů mezi vězni se snažila využívat ve vlastní prospěch. Mezi roky 1938 a 1945 bylo v koncentračním táboře Flossenbürg a jeho podtáborech vězněno zhruba 84 000 mužů a 16 000 žen z více než 30 zemí. Každý z nich musel nosit vězeňský oděv opatřený číslem a barevným trojúhelníkem.

Ve flossenbüřském kamenolomu musely pracovat tisíce vězňů. Bez sebemenších bezpečnostních opatření, špatně oblečení a za každého počasí odklízeli zeminu, odstřelovali žulové bloky, tlačili vozíky a vláčeli kameny. Nehody byly na denním pořádku. Zima, tvrdá práce, zcela nedostatečná strava, svévole a násilí SS-manů a káp přivodily mnoha vězňům smrt. Pracovní den v lomu trval dvanáct hodin s jedinou krátkou přestávkou, kdy se vydávala řídká polévka. SS-mani nutili vězně vláčet kameny celé hodiny dokola. Tyto trestní akce přežil jen málokdo. Když práce skončila, museli vězni odnést mrtvé zpátky do tábora. Táborový kamenolom představoval největší hospodářský závod Flossenbürgu. V polovině roku 1939 tu denně pracovalo zhruba 850 vězňů, do roku 1942 jejich počet vystoupal téměř na 2 000.

V polovině roku 1944 začala SS koncentrační tábory v obsazené Evropě vyklízet. Do Flossenbürgu přicházely obrovské vězeňské transporty. Začátkem dubna 1945 se koncentrační tábor Flossenbürg a jeho pobočky začaly rušit. Těsně před koncem války umíraly na Pochodech smrti tisíce vězňů vysílením, kulkou či pod ranami dozorců. Mnozí se snažili uprchnout. 23. dubna dorazily do koncentračního tábora Flossenbürg jednotky americké armády. Našli zde 1 500 těžce nemocných lidí. Většina

vězňů byla tou dobou na jednom z pochodů smrti. Poslední z nich osvobodily spojenecké jednotky až 8. května. [10]

#### **2.4.5 Koncentrační tábor Ravensbrück**

##### **Historie**

Koncentrační tábor Ravensbrück se nacházel nedaleko lázeňského místa Fürstenberg, asi 90 kilometrů severně od Berlína. V polovině května 1939 sem bylo převezeno přibližně 900 vězenkyň. Koncentrační tábor Ravensbrück byl od samého počátku určen výhradně pro ženy. Veliteli tábora byli Max Koegel (do léta 1942) a Fritz Suhren (do května 1945). Mužské strážce, které v táboře vykonávaly také administrativní funkce, doplňovalo 150 dozorkyň. V letech 1942 - 1943 probíhal v Ravensbrücku výcvik budoucích dozorkyň v koncentračních táborech. Tímto kurzem prošlo 3500 žen.

Počet vězňů v koncentračním táboře se neustále zvyšoval. Na konci roku 1942 bylo v táboře téměř 11 tisíc žen. V roce 1944 přišlo do tábora dalších 70 000 vězenkyň. Tyto ženy byly převáděny na práci do pobočných komand náležejících ke kmenovému táboru. Takových poboček existovalo celkem 34, některé i na území bývalého protektorátu. Do roku 1944 vzrostl počet žen v hlavním táboře na 26 700. Do Ravensbrücku byly deportovány i ženy z vypálené obce Lidice. Děti, které se také dostávaly do tábora, byly zabíjeny a týrány nejdrastičtějšími způsoby. Děti, kterým bylo „dovoleno“ žít, musely pracovat stejně těžce jako dospělí lidé. V blízkosti hlavního tábora byl v roce 1942 zřízen i koncentrační tábor Uckermark určený pro mládež.

V dubnu 1941 byl v blízkosti ženského tábora zřízen i tábor mužský, který však oficiálně podléhal koncentračnímu táboru Sachsenhausen. Tímto táborem prošlo na 20 000 mužů. Ze zde uvězněných sovětských válečných zajatců se rekrutovali muži do Vlasovovy Ruské osvobozené armády (ROA) a němečtí vězni dostali možnost sloužit v brigádě SS Dirlewanger.

Od léta 1942 byly v Ravensbrücku prováděny lékařské pokusy, mj. se sulfonamidy k léčení hnisajících ran a násilné sterilizace mladých dívek. Tyto hrůzné projekty byly vedeny K. Gebhardtem a C. Claubergem. Z Ravensbrücku pocházely také ženy, které byly nacisty zneužívány v „nevěstincích“ v koncentračních táborech.

Ženy v Ravensbrücku byly vražděny střelbou do týla či usmrcovány fenolovými injekcemi. Začátkem roku 1945 zde byla postavena také plynová komora. Jejimi oběťmi se stalo přes 2 200 žen. Z celkového počtu 132 000 žen a dětí, které prošly Ravensbrückem, zahynulo 92 000 obětí. V dubnu 1945 se 24 500 chůze schopných vězňů vydalo na pochod smrti. Ten směřoval na sever do Mecklenburska. Tento pochod zubožených vězňů byl osvobozen nedlouho po osvobození kmenového tábora v Ravensbrücku. Zde zachránila Rudá armáda 3 300 vyčerpaných žen a mužů. [11]

## **2.4.6 Koncentrační tábor Sachsenhausen**

### **Historie**

Stavba koncentračního tábora Sachsenhausen byla zahájena v létě roku 1936 přibližně 35 km severně od Berlína. V srpnu a září roku 1938 sem bylo deportováno 900 vězňů z Esterwegenu, kteří pokračovali v další výstavbě tábora. Na konci září byl tábor připraven a byli sem přivezeni první političtí vězni.

Vedle dřevěných vězeňských baráků tu stály také cihlové domy pro příslušníky SS a několik továrních hal, kde byli vězni využíváni na otrocké práce. Před vypuknutím 2. světové války představovali většinu zdejších vězňů němečtí komunisté a Židé. Do Sachsenhausenu bylo dopraveno na 6 000 osob, které německé úřady označily jako asociální. Bezprostředně po křišťálové noci sem bylo v listopadu 1938 deportováno také 1800 Židů, kteří zde byli během několika následujících týdnů zavražděni.

V listopadu 1939 překračoval počet vězňů v Sachsenhausenu 11 300 osob. V důsledku rozšíření tyfové epidemie a odpírání lékařské pomoci nemocným tu zemřely stovky vězňů. Mrtvoly byly zpočátku převáženy do krematoria v Berlíně, teprve v dubnu 1940 bylo zřízeno krematorium v samotném táboře. Popravy zde byly na denním pořádku. Krátce po přepadení Sovětského Svazu byly do Sachsenhausenu dopraveny tisíce sovětských válečných zajatců, kteří byli z velké části postříleni, pověšeni či utýráni k smrti bitím a hladem. Na podzim roku 1941 zde byly na vězních testovány také účinky plynového vozu před jeho plánovaným použitím na východě.

Po roce 1938 se změnil charakter složení vězňů. Začaly početně převažovat osoby uvězněné z rasových důvodů nad vězni politickými. Blízkost Berlína předurčila

Sachsenhausen, aby se stal centrem pro celý aparát zabývající se nacistickými koncentračními tábory. Nacházelo se zde sídlo Inspektora koncentračních táborů. Sachsenhausen jako vzorový a výcvikový tábor SS sloužil také k zaučení budoucích táborových funkcionářů a velitelů. Veliteli tábora byli Hermann Baranowski, Hans Loritz, Walter Eisfeld a Anton Kaindl.

V lednu 1942 začali vězni z rozkazu SS stavět tzv. Stanici Z, která byla určena k likvidaci vězňů. 29. května 1942 bylo za účasti vysokých nacistických představitelů toto zařízení uvedeno do provozu. Na ukázkou jeho účinnosti zde bylo toho dne zastřeleno 96 Židů. V březnu 1943 byla ke Stanici Z přistavena ještě plynová komora, která se užívala až do konce války. Počet obětí této plynové komory není známý, protože transporty určené k zplynování nepodléhaly registrační proceduře.

Desítky tisíc lidí zemřelo hladem, nemocí, nucenou prací a týráním nebo se stali oběťmi systematických vyhlazovacích operací SS. Tisíce dalších vězňů zemřelo během pochodů smrti po evakuaci tábora na konci dubna 1945. Přibližně 3 000 nemocných vězňů, spolu s lékaři a sestrami, kteří zůstali v táboře, bylo osvobozeno sovětskými a polskými vojáky. [11]

## **2.5 Polsko**

### **2.5.1 Osvětim**

#### **Historie**

Slovo Osvětim se po celém světě stalo symbolem pro teroru, genocidy a holocaustu. Byla založena Němci v roce 1940, na předměstí polského města Osvětim, které bylo připojeno k Třetí říši nacisty. Její název byl změněn na Auschwitz, ze kterého vznikl německý název „Konzentrationslager Auschwitz“.

Důvodem pro založení tábora byl fakt, že masové zatýkání Poláků znamenalo zvýšení kapacity nad rámec stávajících místních věznic. Zpočátku měla být Osvětim jedním z typu koncentračních táborů, které nacisté zřizovali od počátku třicátých let. Přesto se stal něčím mnohem horším – největším z táborů smrti.

První a nejstarší byl tzv. hlavní tábor, později také známý jako Auschwitz I a počet vězňů se pohyboval kolem 15 000, někdy stoupal až nad 20 000. Byl založen v budovách předválečných polských kasáren. Druhá část s názvem Birkenau (Březinka) která držela více než 90 000 vězňů, také známá jako Auschwitz II, byla největší částí komplexu v Osvětimi. Nacisté ji začali budovat v roce 1941 na místě vesnice Brzezinka, tři kilometry od Osvětimi. Polské civilní obyvatelstvo bylo vystěhováno a jejich domy byly zabaveny a zbourány. Větší část aparátu masového vyhlazování byla postavena v Březince a byla zde zavražděna většina obětí.

Více než 40 podtáborů, kde byla využívána otrocká práce vězňů, bylo založeno především pro různé druhy německých průmyslových závodů a farem, a to v letech 1942 až 1944. Největší z nich byla tzv. Buna, čili Auschwitz III Monowitz, s asi deseti tisíci vězni.

Němci izolovali všechny tábory a i podtábory od vnějšího světa a obehnali je oplocení z ostnatého drátu. Veškerý kontakt s vnějším světem byl zakázán. Nicméně oblast pod ostrahou táborové posádky SS sahala mnohem dále, ne jen k ostnatým drátům. Zahrnovalo to další území o rozloze přibližně 40 km<sup>2</sup>, které leželo kolem táborů Osvětim I a Osvětim II – Birkenau.

Místní obyvatelstvo, Poláci a Židé žijící v blízkosti nově založené tábora, byli vystěhováni v letech 1940 - 1941. Přibližně tisíc jejich domovů bylo zničeno. Ostatní budovy byly přiděleny důstojníkům a poddůstojníkům z tábora, kteří sem často přicházeli s celými svými rodinami. Předválečné průmyslové objekty, převzaté Němci, byly v některých případech rozšířeny, v jiných případech, zničeny pro stavbu nových zařízení pro vojenské požadavky Třetí říše. Správa tábora použila zónu kolem tábora pro technickou podporu, dílny, sklady, kanceláře a kasárna pro SS.

## **Osvětim I**

Auschwitz I, hlavní tábor v Osvětimi obývalo v době největší obsazenosti na 16 tisíc vězňů - zhruba 10 tisíc Židů, 4 000 Poláků a 3 000 vězňů z jiných etnických skupin. Základem pro Osvětim se stalo 22 předválečných cihlových kasárenských budov. V průběhu doby se tábor rozšířila postupně a to z organizačních i prostorových důvodů. V létě 1944 Osvětim zabírá asi 40 km<sup>2</sup> v jádrové oblasti a více než 40 pobočných táborů rozptýlených v okruhu několika stovek kilometrů. V této době zde bylo asi 135 tisíc lidí

(105 000 registrovaných vězňů a asi 30 000 neregistrovaných), což představovalo 25% všech lidí v celém systému koncentračních táborů.

V posledních dvou měsících své existence, po uzavření plynových komor v říjnu 1944 v souvislosti s kritickou vojenskou situací Třetí říše, a očekávaném sovětském útoku, vstoupil tábor do fáze konečné likvidace, která skončila až s evakuací vězňů.

## **Osvětim II – Březinka**

Birkenau byl největším z více než 40 podtáborů, které tvořily komplex Osvětim. Za tři roky své činnosti měl celou řadu funkcí. Když v říjnu 1941 započala stavba, měl být táborem pro 125.000 válečných zajatců. Byl však v březnu 1942 otevřen jako pobočka Osvětimi a sloužil zároveň jako centrum pro vyhlazování Židů. Většina, asi 90% z obětí koncentračního tábora v Osvětimi, zemřela v Birkenau. To znamená přibližně milion lidí. Více než devět z deseti byli Židé. Velká část z více než 70 tisíc Poláků, kteří zemřeli nebo byli zabiti v komplexu Osvětimi, zahynula v Birkenau. Stejně tak přibližně 20 tisíc Romů, mnoho sovětských válečných zajatců a vězňů jiných národností.

První zmínka o myšlence založení tábora Březinka je spojena s první prohlídkou Osvětimi Heinrichem Himmlerem dne 1. března 1941. Bývalý velitel Osvětimi, Rudolf Höss, si poznamenal ve své autobiografii, že Himmler vydal řadu vyhlášek a v průběhu této návštěvy rozhodl o rozšíření stávajícího tábora a zaměstnání vězňů. Jeden z nově plánovaných objektů, které Himmler v tomto případě uvedl, byl tábor pro 100 tisíc válečných zajatců. První plány na tábor představoval počáteční kapacitu 100 – 125 tisíc vězňů. Tato koncepce prošla mnoha změnami. Rozhodnutí bylo učiněno v roce 1941 a bylo nutné najít místo pro zařízení masového vyhlazování přilehlé k táboru, který byl ve výstavbě v Birkenau, pro plynové komory a hromadné vraždění Židů. Tyto plynové komory byly uvedeny do provozu v příštím roce.

Originální plány potřebovaly pro stavbu válečné zajatce, kteří si budou tábor stavět sami pro sebe. Deset tisíc sovětských válečných zajatců bylo přivezeno pro tento účel v říjnu 1941. Zpočátku byli umístěni v oddělených, oplocených blocích v hlavním táboře Osvětimi. Ve stejném měsíci se pak začalo s pochody na stavbu v obci Březinka.

Část BI, první ze čtyř plánovaných úseků Birkenau, byl postaven v obci Březinka přes zimu 1941 - 1942 a po zbytek roku 1942 a byl rozdělen do dvou sektorů BIA a BIB.



Včetně staveb přidaných později, obsahovala tato část 62 bytových baráků spolu s 10 baráky, které obsahovali umývárny a toalety, 2 kuchyně, 2 umývárny a 2 skladovací baráky. Práce na druhé sekci BII začala v roce 1942 a byla dokončena těsně před koncem roku 1943.

Stavební úseky byly rozděleny do sektorů oddělených ploty z ostnatého drátu, ve kterém byl zaveden elektrický proud. Strážní věže obklopovaly celý tábor. Tři koleje a vykládací rampa šly do provozu v květnu 1944. Němcům se podařilo vybudovat celkem asi 300 bytových, správních, kasárenských a infrastrukturních budov, 13 km odvodňovacích příkopů, 16 km oplocení z ostnatého drátu a více než 10 km silnic v oblasti asi 140 ha v Birkenau.

Dvě prozatímní plynové komory, známé jako bunkry 1 a 2, šly do provozu vedle staveniště Birkenau v roce 1942, kdy byl velitel Osvětimi Rudolf Höss pověřen prováděním částí programů masového vyhlazování Židů. První začala fungovat na začátku roku 1942, patrně v březnu, druhá pravděpodobně v polovině roku. Výstavba komplexu čtyř obrovských plynových komor a krematorií začal v polovině roku 1942. Němci odhadovali, že ročně tam mohlo být zabito a spáleno 1,6 milionu lidí.

Od 1. března 1942 do 22. listopadu 1943 byla Březinka pod velením velitele celého osvětimského komplexu, Rudolfa Hösse. Když Himmler nařídil, že má Osvětim být reorganizována a rozdělena do tří samostatných táborů, Březinka byla přejmenována Auschwitz II s Fritzem Hartjensteinem jako velitelem. Tento stav věcí pokračovalo až do 25. listopadu 1944, kdy se Osvětim I a Osvětim II opět spojila jako jeden celek pod názvem Koncentrační tábor Osvětim.

Rodinný tábor pro Židy z Terezína byl otevřen 8. září 1943. Asi 18 tisíc Židů z ghetta v Terezíně sem bylo umístěno v roce 1943 a 1944. To byl druhý tábor, po cikánském táboře, kde muži zůstali spolu s ženami a dětmi. Oba tyto rodinné tábory byly pravděpodobně vytvořeny pro propagandistické účely. Bylo nutné, aby vězni v rodinném táboře psali cenzurované korespondence s předem daným obsahem, ve snaze oklamat veřejné mínění a potenciální oběti, aby se ulehčila deportace Židů z okupovaných území.

Tábor ve skutečnosti nikdy nesloužil původnímu určení. Zatímco stavba byla ještě v plném proudu, v únoru 1942 se Němci rozhodli změnit povahu tábora a vytvořit z něho nedílnou součást koncentračního tábora v Osvětimi.

Birkenau a ostatní části komplexu Auschwitz, kombinované v jednom místě a čase, plnily funkce koncentračních táborů jako Mauthausen a Dachau s přímými vyhlazovacími centry jako Treblinka nebo Belzec. To představovalo novou kategorii nacistických táborů. (14)

### **Lékařské experimenty v Osvětimi**

Nacistické pokusy na lidech prováděné v koncentračních táborech byly jednak pokusy vycházející z nacistické rasové teorie (zkoumání rozdílů mezi rasami, dědičnost, genetika, testy s dvojčaty, sterilizace „podřadných“ apod.). Dále pak šlo o pokusy, které měly mít výsledky využitelné ve vojenské oblasti (např. v letectví, námořnictvu apod.) - šlo např. o zkoumání vlivu rychlých změn tlaku na lidský organismus, pokusy s podchlazováním a opětným zahříváním lidského těla, pokusy s hojením ran (sypání různých látek do otevřených ran), pokusy s různými očkovacími látkami, pokusy s šířením různých infekčních chorob, různé amputace apod. [15] [32] [33]

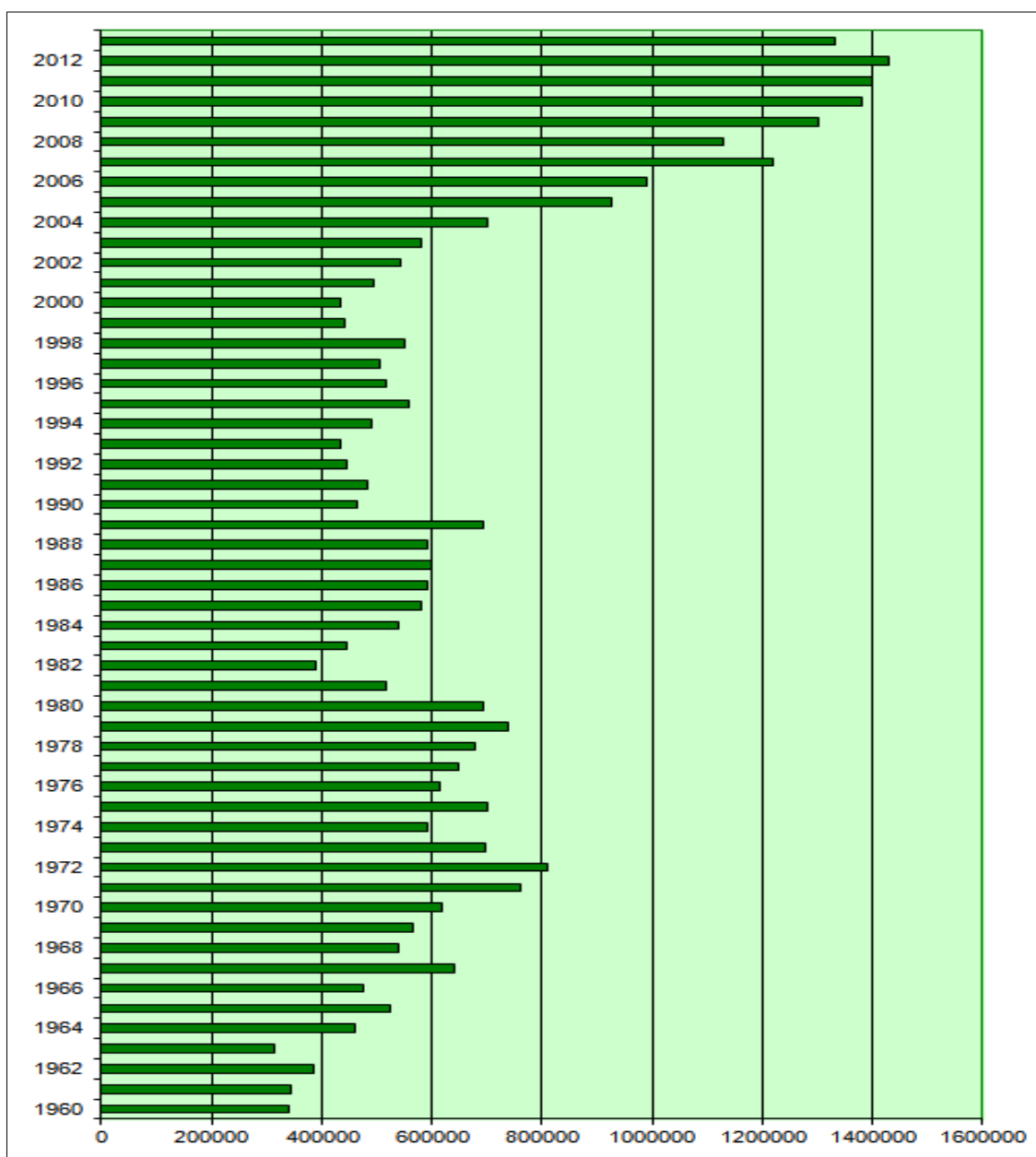
„Bylo jasné, že soud nepřikládá mým poznámkám žádnou váhu, ale že se snaží to, co jsem říkal, použít proti mně. Během procesu vykřikl prokurátor: „Zabil jste tři a půl miliónu lidí!“ Požádal jsem o slovo a opravil ho: „Promiňte, zabil jsem jich jenom dva a půl miliónu.“ V sále se okamžitě ozval hluk a prokurátor křičel, že bych se měl stydět za svůj cynismus. Ale já jsem neudělal nic jiného, než že jsem upřesnil nesprávné číslo.“ [MERLE, 2005]

„Jedna žena byla téměř elegantní, naparovala se na rampě v kožichu, ležérně přehozeným přes ramena, za ruku držela dvě dobře oblečené děti. Mladý český vězeň ji pozoroval, možná s lítostí, možná s nostalgií po bohaté kavárenské společnosti, ke které jasně patřila. Viděl, jak kolem ní prošel obersturmbannführer, a slyšel, jak svému synovi hlasitě, téměř rozjásaně říká: "Utří si nos, miláčku. To je německý důstojník!" V tu chvíli se přestal ovládat. Vyrázil k ní a zabručel: "Ty krávo pitomá, za půl hodiny seš mrtvá!" Zarazila se a zírala na něj, její kulatý, stále krásný obličej se pokrivil. Potom se otočila na podpatku a pochodovala přímo k esesákovi. Ukázala prstem na vězně a zaječela: "Ten... trestanec říká, že umřeme. Co to znamená?"

Co se děje? Co chcete?" Esesák ji mírně, zdvořile, téměř omluvně přerušil: "Madam, prosím vás, uklidněte se. Nic se vám nestane. Zabít vás? Vážně si myslíte, že my Němci jsme barbaři?" Otočila se na českého vězně, na tváři domýšlivý výraz zadostiučinění. Už tam ale nebyl. Dva esesáci ho odvěkli za vagón a zastřelili vzduchovou pistolí, která nedělala žádný hluk a nikoho, samozřejmě kromě toho vězně, nevyrušila.“ [VRBA, 2005]

„Řekli nám, co udělali s Karolem – tím kápem a kriminálníkem podle německého veřejného práva, který zřejmě celý plán vzpoury nahlásil a vyzradil. Umlátili ho a hodili do pece, jak byl, oblečeného. Pustili jsme se zase do práce a začali pálit těla, která zůstala v plynové komoře.“ [VENEZIA, 2010]

## Návštěvnost



Graf 3 - Osvětim návštěvnost

[16]

Z grafu je patrné, že od roku 1960 návštěvnost koncentračního tábora v Osvětimi každoročně, až na pár výjimek, pravidelně stoupá. Bohužel je tento graf, který pochází z oficiálních stránek koncentračního tábora, rozdělen na období dvou let, tedy „sudých“ let, a informace o návštěvnosti v „lichých“ letech se mi zjistit nepodařilo. Největší nárůst v návštěvnosti přišel po roce 2000. Od tohoto roku návštěvnost prudce stoupá. Hranici jednoho milionu návštěvníků překročila návštěvnost mezi lety 2004 a 2006.

Doslova rekordní návštěvnosti dosáhl tábor v roce 2012, kdy dosáhla více než 1,4 milionu osob.

## **2.5.2 Koncentrační tábor Belzec**

### **Historie**

První z vyhlazovacích táborů byl postaven nedaleko městečka Belzec v jihovýchodní části lublinské oblasti, blízko hranice Generálního gouvěrnementu s částí Polska okupovanou Sovětským svazem. Na počátku roku 1940 jej Němci původně založili jako židovský pracovní tábor, jehož vězňové měli budovat opevnění a protitankovou obranu před ruskými vojsky. Na konci roku byl však uzavřen.

Téměř po roce, 1. listopadu 1941, zde v rámci tzv. Akce Reinhard vznikl vyhlazovací tábor. Bývalé protitankové výkopy měly být využity jako masové hroby. Na výstavbě se nejdříve podíleli obyvatelé Belžce, ale brzy je nahradili Židé z blízkých ghett. Velitelem se stal Polizeihauptmann a SS-Hauptsturmführer (kapitán) Christian Wirth, který sbíral zkušenosti již ve vyhlazovacím programu eutanázie. Ostatní personál byl složen z německých a ukrajinských dozorců, kteří byli vyškoleni v Trawníkách. Židovských pracovníků bylo průměrně asi 700 až 1 000 a každý pracoval jen několik dní, než byl poslán do plynové komory a nahrazen novým. Jejich úkoly byly stejné jako v Treblince. Zde se navíc zužitkovávaly vlasy zplynovaných žen jako materiál k výrobě obuvi (pro vojenské potřeby).

Nejprve byly v táboře tři plynové komory. Všechny dveře byly opatřeny gumovým těsněním, aby plyn, který vyráběl motor o 250 koňských silách umístěný v boudě vedle objektu, neunikal ven. Na konci února 1942 byly komory připraveny ke zkoušce, k níž byli přivezeni Židé z města Lubycza Królewska. A 17. března 1942 přijel první transport Židů z Lublinu.

Během prvních čtyř týdnů činnosti tábora - od 17. března do poloviny dubna 1942 - zde bylo zavražděno 30 000 Židů z lublinského ghett, 15 000 ze Lvova a dalších 35 000 z ghett v lublinské oblasti a východní Haliče.

Od poloviny dubna 1942 byl vyhlazovací proces v táboře na čas přerušen. Vedení tábora shledalo, že stávající kapacita plynových komor není dostatečná a že je nutné ji rozšířit. Staré prostory byly zbourány a byla postavena nová budova. V ní bylo šest

komor o rozměrech 5 x 4 metry s celkovou kapacitou 1 000 až 1 200 osob, tj. asi polovina množství osob z dvaceti vagónů. Nad vchodem do budovy visel nápis „Sprchy a desinfekční prostory“.

V druhém týdnu července začaly opět přijíždět transporty. V období od července do října 1942 přijelo asi 130 000 Židů z okolí Krakova, asi 225 000 z oblasti Lvova. Transporty přivážely také německé, rakouské a české Židy, kteří byli již dříve deportováni do polských ghatt. V plánu bylo také přivést 200 000 Židů z Rumunska, ale rumunská vláda je odmítla vydat.

Od začátku srpna 1942 byl velitelem tábora SS-Hauptsturmführer (kapitán) Gottlieb Hering. Ve funkci nahradil Ch. Wirtha, který byl povýšen na inspektora všech vyhlazovacích táborů Akce Reinhard.

Na konci prosince 1942 byla činnost tábora ukončena. V té době již byla převážná většina Židů z oblasti Generálního gouvernementu vyhlazena a z rozhodnutí vedení Akce Reinhard byl tábor uzavřen. V práci pokračoval Sobibor i Treblinka a také Osvětim-Birkenau.

Mezi prosincem 1942 a jarem 1943 byly otevřeny masové hroby a těla obětí spálena. K tomu účelu byl z kolejnic vybudován rošt na spalování mrtvol. Stopy po vyhlazovacím táboře byly zahlazeny. Asi 600 vězňů, kteří museli pomáhat při kremaci, bylo zavražděno v Sobiboru. Na místě vyrostl statek, kam se nastěhovali dva ukrajinští strážníci. V létě 1944 byl Belzec osvobozen Rudou a polskou armádou.

V Belzci se o útěk pokusilo jen několik lidí a pouze jeden z nich, Rudolf Reder, přežil. Podařilo se mu utéct v listopadu 1942 a po válce napsal osobní svědectví o životě v táboře. Celkem bylo v táboře Belzec během sedmi měsíců zavražděno 600 000 lidí, většinou Židů a také několik tisíc Romů.

Do současnosti se koncentrační tábor Belzec nezachoval. [17]

### **2.5.3 Koncentrační tábor Chelmno**

#### **Historie**

Chelmno bylo založeno v prosinci 1941. Prvním velitelem byl Herbert Lange. Tábor se skládal ze dvou částí: administrativních budov, baráků a skladů uložení zásob

a pohřební a krematoria. Provozovaly se zde tři plynové vozy používající oxid uhelnatý. Tábor jako takový zahájil činnost dne 7. prosince 1942, a činnost byla zastavena v březnu 1943. Znovu byla obnovena 23. června 1944 a definitivně ukončila provoz 17. ledna 1945. Odhadovaný počet úmrtí je 150 až 300 tisíc, a to především Židů.

Chelmno, také známé jako Kulmhof, bylo malé městečko asi 50 km od města Lodž. Zde se konaly první masové vraždy Židů plynem v rámci „Konečného řešení“. Proces usmrcování byl řízen tzv. Sonderkommandy, neboli „Zvláštními komandami“.

Lange a jeho jednotka získali mnoho zkušeností s používáním plynových nákladních aut. Tato technika byla vybavena tak, že potrubím je do zadní části automobilu přiváděn oxid uhelnatý z motoru, kde jsou vězni nebo nepotřebné osoby uzamčeni. Těmito prostředky bylo zavražděno asi 145 000 lidí v první fázi své činnosti. Plynování začalo 7. prosince 1941. První deportovaní byli Židé z okolních obcí a asi 5 000 cikánů, kteří byli uvězněni v ghettu v Lodži. Od 16. do 29. ledna 1942, bylo z Lodže deportováno a zavražděno 10 000 Židů. Dalšími bylo 34 000 osob v období od 22. března do 2. dubna 1942, 11 700 mezi 4. a 15. květnem 1942, 16 000 v období od 5. až 12. září 1942. Kromě toho bylo v Chelmnu zplynováno 15 200 židovských dělníků z regionu Lodž. Mezi deportovanými byli Židé z Německa, Rakouska a Československa, kteří byli převezeni z ghetta v Lodži. Po atentátu na Reinharda Heydricha a zničení českého města Lidice, sem bylo posláno a zavražděno 88 dětí z Lidic.

V březnu 1943 byla většina Židů zavražděna. Zůstalo pouze 70 000 Židů v ghettu v Lodži. V dubnu 1944 došlo k přerušení činnosti tábora. V roce 1944 bylo zavražděno dalších 25 000 Židů. Poté jednotka „Sonderkommando“ dostala za úkol odstranit stopy po zločinech. 17. ledna 1945 se pracovní skupina čítající 48 mužů, kteří měl být zastřeleni, vzbouřila a v následné rvačce hrstka unikla. Celkem jen sedm lidí z těch, kteří utekli a přežili, informovalo prostřednictvím polského odboje Londýn o tom, co se v Chelmnu dělo. Nikdo další z vězňů v Chelmnu nezůstal naživu.

Koncentrační tábor Chelmno byl v lednu 1945 zrušen a následně zbořen ve snaze zničení důkazů o zločinech, které se tu staly. [18]

## 2.5.4 Koncentrační tábor Majdanek

### Historie

Německý koncentrační tábor v Lublinu, nazývaný také Majdanek, byl založen na základě rozhodnutí Heinricha Himmlera. Tábor měl být zdrojem volné pracovní síly na realizaci plánů na vybudování německé říše na východě. Počáteční plány týkající se velikosti tábora byly upraveny několikrát, přitom plánovaný počet vězňů pokaždé stoupl. Tzv. „obecný plán“ postavit Majdanek byl schválen 23. března 1942 a byl určen k držení 150 000 vězňů a válečných zajatců. Tím se Majdanek měl stát největším táborem v okupované Evropě. Nicméně ekonomické problémy a neúspěchy na východní frontě bránili plné realizaci těchto plánů.

Tábor, postavený od podzimu 1941, byl zpočátku nazýván „Kriegsgefangenenlager der Waffen SS Lublin“ - tábor pro válečné zajatce a v únoru 1943 byl přejmenován na „Konzentrationslager Lublin“ - koncentrační tábor.

Tábor se nacházel na jihovýchodním předměstí Lublinu na cestě ke Lvovu na ploše 270 ha. Sestával ze tří sektorů: kasárna SS, sekce správy a vězeňské oblasti, která byla tvořena z pěti sektorů s dřevěnými kasárnami jako ubytování pro vězně. Vzhledem k jejich primitivním stavbám, nedostatku základní hygieny a skutečnosti, že byly přeplněné, měl život v barácích negativní vliv na podmínky přežití vězňů a způsobil růst úmrtnosti v táboře. Situace se ještě zhoršuje nedostatkem vody, jídla, oblečení a léků.

Vězni přicházeli z téměř 30 zemí. Dominovali zde polští občané, ale byly zde i vězni ze Sovětského svazu a Československa. Zástupci jiných národností tvořili malé procento z obecného počtu vězňů (Francouzi a Němci atd.).

Od samého počátku svého pobytu v táboře doprovázel život vězňů hlad, strach, otrocká práce a nemoci. Pro všechny skutečné i domnělé trestné činy zde byli vězni přísně potrestáni. Životy vězňů byly neustále v ohrožení. Umírali v důsledku nešťastných životních podmínek, byli vražděni v plynových komorách. Z odhadovaných 150 tisíc vězňů, kteří vstoupili do Majdanku, bylo podle nejnovějších výzkumů 80 000, včetně 60 000 Židů zavražděno. Aby se odstranily stopy zločinů, mrtvoly těch, kteří zemřeli, byly spáleny na hranicích nebo v krematoriu. Tragická historie koncentračního tábora Lublin skončila 23. července 1944 poté, co Rudá armáda vstoupila do města. [19]



## **Návštěvnost**

Návštěvnost v Památníku koncentračního tábora v Majdanku se mi podařilo zjistit pouze v posledních třech letech. V roce 2011 to činilo 121 404 osob, v roce 2012 to bylo 101 320 osob a v loňském roce pak 161 058 osob. [20]

### **2.5.5 Koncentrační tábor Sobibor**

#### **Historie**

Nedaleko obce a železniční stanice Sobibor ve východní části lublinské oblasti byl na začátku března roku 1942 vybudován stejnojmenný vyhlazovací tábor. Spolu s vyhlazovacími tábory Treblinka a Belzec patřil do tzv. Akce Reinhard. Pod vedením Obersturmführera Richarda Thomally se na výstavbě podíleli místní obyvatelé spolu s několika desítkami Židů z blízkých ghett. V dubnu 1942 byl na místo velitele povolán Franz Stangl, který měl za úkol výstavbu tábora dokončit - podle vzoru tábora Belzec.

Personál tábora tvořilo asi 20 až 30 Němců a 90 až 120 Ukrajinců vyškolených v táboře Trawniki. Asi tisíc vězňů bylo vybráno z transportů a nasazeno na různé práce v táboře někteří z nich pracovali v dílnách nebo sloužili vyššímu personálu, další byli nasazeni na uklízení vagónů a při svlékání příchozích. Při odstraňování mrtvých z komor a jejich pohřbívání pracovalo asi 200 až 300 vězňů. Jako zvláštní tým působili „zubaři“, kteří mrtvým obětem vytrhávali z úst zlaté zuby. V pracovních skupinách byla téměř denně prováděna selekce a slabí či nemocní byli posíláni do plynu. Na jejich místo přicházeli zdraví a silní z nového transportu.

Po příjezdu transportu do tábora bylo deportovaným řečeno, že přijeli do přestupního tábora, v němž musí projít desinfekční procedurou před tím, než budou odvezeni do tábora pracovního. Veškeré své věci museli odložit a nazí byli nahnáni do údajných "sprch". Pro nemocné a neschopné samostatného pochodu byla až k plynovým komorám prodloužena železnice. Vlaku zároveň přivezl mrtvé, kteří nepřežili transport, aby mohli být na místě pohřbeni. V zimních měsících vlaky často přivážely umrzlé vězně.

Plynové komory měly každá rozlohu asi 16 metrů čtverečních a kapacitu asi 160 až 180 osob. Vstupovalo se do nich z prostranství před budovou, ale každá měla ještě jeden východ, jímž byla vytahována mrtvá těla. Když byla dokončena výstavba tábora

a plynových komor, na otestování jejich funkčnosti bylo přivezeno asi 250 Židů - převážně žen - z blízkého tábora Krychów.

### **Hromadný útěk z tábora a jeho zrušení**

Na začátku července rozhodl Himmler o změně tábora z vyhlazovacího na koncentrační, v němž bude továrna na munici. Někteří vězňové byli zastřeleni. Informace o likvidaci tábora vyprovokovaly ostatní k útěku. O útěk z tábora se od začátku jeho fungování pokoušelo mnoho vězňů, ale pouze někteří z nich byli úspěšní. Sobibor byl mnohem lépe střežen než např. Treblinka. V létě 1943 byly v okolí tábora rozmístěny miny - nejen jako ochrana proti útěkům, ale také proti ruským partyzánům. Každý útěk, ať zdařilý nebo nezdařilý, znamenal mnoho nevinných obětí popravených za trest či pro výstrahu.

V polovině srpna 1943 se zformovala podzemní organizace pod vedením předsedy Judenratu v haličském Zolkiewu Leona Feldhendlera. Členy skupiny byly převážně vedoucí výrobních dílen. Skupina měla v úmyslu zorganizovat hromadný útěk z tábora. Později byl jako velitel vybrán ruský Žid, důstojník Alexandr Pechersky. Připraveno bylo několik plánů. Nakonec se podařil ten, jehož cílem bylo zabít německý personál, získat zbraně a potom uprchnout z tábora (o průběhu povstání však existuje několik verzí). K povstalcům se připojili také dva ukrajinští kápové. Povstání vypuklo 14. října 1943 ve čtyři hodiny odpoledne a bylo při něm zabito 12 Němců, mezi nimi velitel tábora Franz Reichleitner, a několik Ukrajinců. 300 vězňů uprchlo, ale většina z nich byla zabita na útěku nebo nepřežila přechod přes minové pole. Ti, kteří se k útěku nepřipojili nebo nemohli připojit, byli také zavražděni. Mnoho uprchlíků ještě později vypátrali a zastřelili ukrajinští strážci nasazení na pátrací akci. Válku přežilo asi 50 vězňů. Mnozí z nich se přidali k ruským partyzánům operujícím v oblasti.

Po vzpouře se Němci rozhodli tábor zlikvidovat a zřídili na jeho území zemědělský statek, podobně jako v Treblince a Bełzci. V létě 1944 byl osvobozen Rudou armádou a oddíly Polské lidové armády.

Do Sobiboru byli deportováni Židé nejen z Generálního gouvernementu, ale též ze Slovenska, Protektorátu Čechy a Morava, Německa, Holandska a Francie. Poslední transporty přijely do Sobiboru z likvidovaných ghett ve Vilnius, Minsku a Lidě. Celkem bylo v táboře Sobibor zavražděno asi 250 000 lidí. [21]

### **2.5.6 Koncentrační tábor Treblinka**

Vedle táborů Belzec a Sobibor patřila Treblinka mezi vyhlazovací tábory tzv. „Akce Reinhard“ (nazvané na památku Reinharda Heydricha). Nacházela se v severovýchodní řídké obydlené části Generálního gouvernementu na trase Varšava - Białystok, v blízkosti stávajícího trestního tábora, který byl založen v roce 1941. Práce na výstavbě tábora začaly na přelomu května a června 1942 a již 22. července téhož roku byl tábor dokončen.

Tábor byl rozdělen na tři části: první byla vyhrazena personálu, který tvořili Němci a ukrajinští pracovníci, ale také židovští vězni, kteří zde pracovali v tesařských, ševcovských a kovářských dílnách. Druhou část tvořily prostory pro přijímání a shromažďování vězňů. Ve třetí části byl vyhlazovací prostor, ve kterém byly umístěny plynové komory, hromadné hroby a hranice na kremaci obětí. Tato část byla s přijímací spojena úzkou lomenou uličkou, zvanou roura - šlauch, kterou byli Židé hnáni do plynových komor.

Treblinka byla skutečná továrna na smrt - ihned po výstupu z vlaku šli lidé do plynové komory. Žádné tetování, žádné baráky s dřevěnými palandami, žádné vši, ani těžká práce. Od začátku byly v provozu tři plynové komory, které měly rozměry 4 x 4 metry a kapacitu 300 až 500 lidí za hodinu. V září 1942 přibýlo dalších deset komor s mnohem větší kapacitou. V nich mohlo být během hodiny usmrceno 1 000 až 2 000 osob.

Transportní vlaky přibližně o čtyřiceti či padesáti vagónech, v nichž bylo deportováno 6-7 tisíc vězňů, končily svou cestu na nádraží v obci Treblinka, vzdálené 4 km od tábora. Odtud byly po 20 vagónech posílány do tábora. Deportovaní byli vyhnáni z vagónů, muži byli odděleni od žen a dětí a všichni byli donuceni svléknout se donaha. Potom byli nahnáni do umývárny, v nichž během asi 15 minut zemřeli na otravu plynem. Po skončení procedury židovští vězňové vytahali mrtvoly zadními dveřmi. Ze začátku se těla pohřbívala do hromadných jam, později byla - podle příkazu Heinricha Himmlera, který tábor navštívil na přelomu února a března 1943 - spalována. To platilo i pro oběti již pohřbené, proto musely být hromadné hroby otevřeny a těla spálena. Ostatky byly spolu s popelem naházeny zpět do jam.

V přijímací části stála budova, nad níž visel prapor s červeným křížem - Lazaret. Sem byli odváděni lidé, kteří nebyli schopni sami dojít do umývárny, ovšem místo ošetření byli ihned zabiti.

Opuštěné vagóny byly vyklizeny, na jejich místo přijelo dalších dvacet vozů a celý proces se opakoval. Třídily se oděvy a předměty, které před koupelí odložily oběti v deportačních barácích. Postupně byli z transportů vybíráni bankéři a zlatníci, z nichž bylo sestaveno komando Goldjuden - zlatožidé. Jejich úkolem bylo shromažďovat a třídit cennosti, s nimiž Němci, Ukrajinci a také místní obyvatelstvo živě obchodovali.

První transporty přijely do Treblinky z varšavského ghetta. Mezi 23. červencem a 21. srpnem 1942 zde bylo zavražděno 254 000 Židů z Varšavy a 112 000 z ostatních částí varšavské oblasti. Z radomské oblasti 337 000 a z Lublinu a okolí 35 000 Židů. Z území Generálního gouvěrnementu bylo tedy v Treblince celkem zavražděno 738 000 Židů.

Z oblasti Białystoku sem bylo deportováno přes 107 000 lidí, převážně v období od listopadu 1942 do ledna 1943. Ze Slovenska přišlo 7 000 Židů, kteří byli nejprve vězněni v polských ghettech, a v Treblince zahynuli v létě a na podzim roku 1942. Z Terezína přijelo v září a říjnu 1942 deset transportů s 18 000 lidmi. V březnu a dubnu 1943 bylo do Treblinky deportováno zhruba 11 tisíc Židů z Makedonie a Thrákie, území nově připojených k Bulharsku. Na konci března přijelo též 2 800 Židů ze Soluně. Zahynulo zde také na 2 000 Romů.

Celkový počet zavražděných v Treblince se odhaduje na 870 000.

Mezi vězni určenými na otrockou práci vznikla na počátku roku 1943 odbojová skupina, k níž se připojili také mnozí kápoové a vedoucí pracovních skupin. Její pokus o vyvolání vzpoury se však nezdařil. Vedení odboje nakonec převzal bývalý důstojník československé armády Zelo Bloch. Povstání, které bylo plánováno od dubna 1943, bylo zahájeno 2. srpna 1943. Ze skladu, k němuž si zhotovili otisk klíče, vynesli vězňové zbraně a granáty. Podařilo se jim zapálit budovu, ve které bydleli Němci a Ukrajinci, a postupně pak vzplanuly téměř všechny budovy v táboře. Vězni se pokoušeli přelézt ostnatou hradbu, mnoho z nich bylo zastřeleno ze strážních věží, ostatní přechali do bažinatých lesů. Ze sedmi set vězňů se zachránilo asi 70.

Zbytek vězňů, kterým se nepodařilo uprchnout, byl donucen zničit a zahladit stopy po všech aktivitách, které se v táboře udály. Potom byli také zastřeleni. Na místě vyhlazovacího tábora byl postaven statek.

V letech 1959 až 1969 byl na místě tábora vybudován památník, jenž má podobu hřbitova. Na stovkách kamenných náhrobků jsou napsána jména zemí a oblastí, odkud oběti pocházely. [22]

„Plynové komory byly jediným zděným objektem v celém táboře, vlastně to byly objekty dva. Na začátku postavili v hloubi tábora menší budovu o třech komorách; každá měla rozměry asi 5x5m. Někdy na podzim 1942 dokončili větší budovu o deseti komorách. Umístili ji před staré komory blíže k ústí šlauchu z první do druhé části tábora. Byly uspořádány tak, že prostředkem běžela chodba a po každé straně se vstupovalo do pěti komor se vzduchotěsnými dveřmi; každá měla rozměr asi 7x7 m. K zadní štítové stěně, kde chodba končila, přiléhala strojovna. Odtud se vedly výfukové plyny do komor potrubím a otvory ve stropě. Komory byly kamuflvány jako sprchy, podlaha z dlaždic měla na obou stranách sklon k vnějším stěnám. V nich byly u každé komory vzduchotěsné, zvenčí směrem vzhůru výklopné velké západky. Po "zplynovacím úkonu" se otevřely, jimi se mrtvoly vytáhly na úzkou rampu a odtud se dopravovaly zpočátku do hromadných hrobů, později na veliký rošt na volném prostranství, zhotovený z kolejnic. Mezi hromadnými hroby byly položeny koleje polní drážky. Objekt s novými komorami museli uvést do provozu právě v době, kdy přijel náš transport, nebo těsně potom. Celkem pak bylo možné usmrtit současně tisíc i více lidí. Vlastní zplynování včetně naplnění a vyprázdnění komor trvalo zhruba dvacet až čtyřicet minut.“ [GLAZAR, 1994]

### **3 Praktická část**

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl stanovit i hypotézu, kterou se pokusím buď potvrdit, nebo vyvrátit. Pokusím se zjistit, zda v České republice existují některé cestovní kanceláře, které se Dark turismem přímo zabývají a pokud zjistím, že takové nejsou, pokusím se zkoumat, zda by nějaká cestovní kancelář, která by se na Dark turismus přímo zaměřila, byla schopna konkurenceschopnosti jen tím, že by vozila návštěvníky do oblastí bývalých nacistických táborů.

Ke zkoumání využiji také dotazník, ze kterého chci zjistit, zda o tuto turistiku a tyto zájezdy mají potencionální zákazníci vůbec zájem a zda by byli vůbec ochotni tyto strašidelná a smutná místa vůbec navštívit.

#### **3.1 Stanovení hypotézy**

Dle mého názoru je zájem o tato místa poměrně velký, nicméně si nemyslím, že je dostatečný a že by mělo smysl, aby se cestovní kancelář zaměřila pouze na takovéto zájezdy a byla schopná profitovat pouze z těchto zájezdů. Zájem o tato místa nebude dostačující a v podnikání v dané oblasti cestovního ruchu, myslím tím v poskytování zájezdů, je natolik silná konkurence, že žádná cestovní kancelář nebude schopna konkurence, pokud se zaměří jen na tyto zájezdy. Myslím, že na tyto zájezdy je CK schopna zaměřit se jen z části nebo pouze okrajově.

Následujícím zkoumáním CK v tomto odvětví, návštěvnosti i vyhodnocením dotazníku se pokusím svoji hypotézu buď potvrdit, nebo zcela vyvrátit.

#### **3.2 Cestovní kanceláře zabývající se Dark turismem**

Na trhu prodeje poznávacích zájezdů se vyskytuje velké množství cestovních kanceláří. Pro testování svojí hypotézy jsem náhodně vybral ty cestovní kanceláře, které mají ve své nabídce návštěvu alespoň jednoho koncentračního tábora. Žádná z nich se však nezaměřuje striktně na prodej poznávacích zájezdů do koncentračních táborů. Většina z nich se těmito zájezdům věnuje pouze okrajově. Zjistil jsem, že pokud tyto zájezdy

prodávají, nejčastěji se jedná o zájezdy do Osvětimi, které bývají spojeny s návštěvou jiné lokality v Polsku. Další zájezdy se týkají koncentračního tábora v Dachau, které byly také spojeny s návštěvami dalších lokalit v Německu.

**Tabulka 4 - Cestovní kanceláře**

<b>Název CK</b>	<b>Zaměření</b>	<b>Místo</b>
Student Agency	Pobytové i poznávací	Osvětim
CK Metal	Pobytové i poznávací	Osvětim
CK Kalla	Pobytové i poznávací	Osvětim
Hellas tour	Pobytové i poznávací	Dachau
Redok travel	Pobytové i poznávací	Dachau, Osvětim
CK2	Poznávací	Osvětim
České kormidlo	Pobytové i poznávací	Osvětim
KM travel	Pobytové i poznávací	Osvětim

[23] - [30]

### **3.3 Dotazník**

Jako pomůcku pro potvrzení nebo vyvrácení mé hypotézy jsem sestavil dotazník, pomocí kterého zjišťuji názory respondentů. Celkem se mi podařilo shromáždit odpovědi a názory od 82 respondentů.

Sběr těchto informací jsem prováděl pomocí dotazníku, který jsem elektronicky rozeslal své rodině, svým známým a pomocí známých dalším osobám, které byly ochotny na můj dotazník odpovědět. Některé respondenty jsem oslovil i osobně.

#### **3.3.1 Vyhodnocení dotazníku**

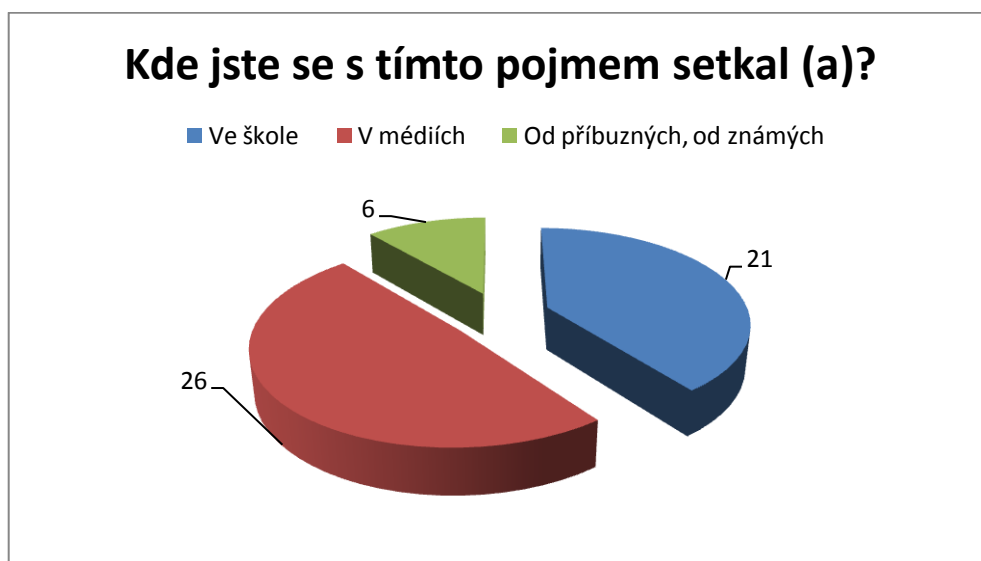
- 1) Znáte pojem „Dark turismus“, a pokud ano víte, co to znamená?



**Graf 4 – Dark turismus a jeho význam**

Z výsledků grafu je patrné, že přibližně dvě třetiny respondentů se s tímto pojmem už alespoň setkali, ale jen více než třetina skutečně ví, co znamená.

2) Pokud tento pojem znáte, kde jste se s ním setkal(a)?



**Graf 5 - Kde jste s tímto pojmem setkal(a)?**

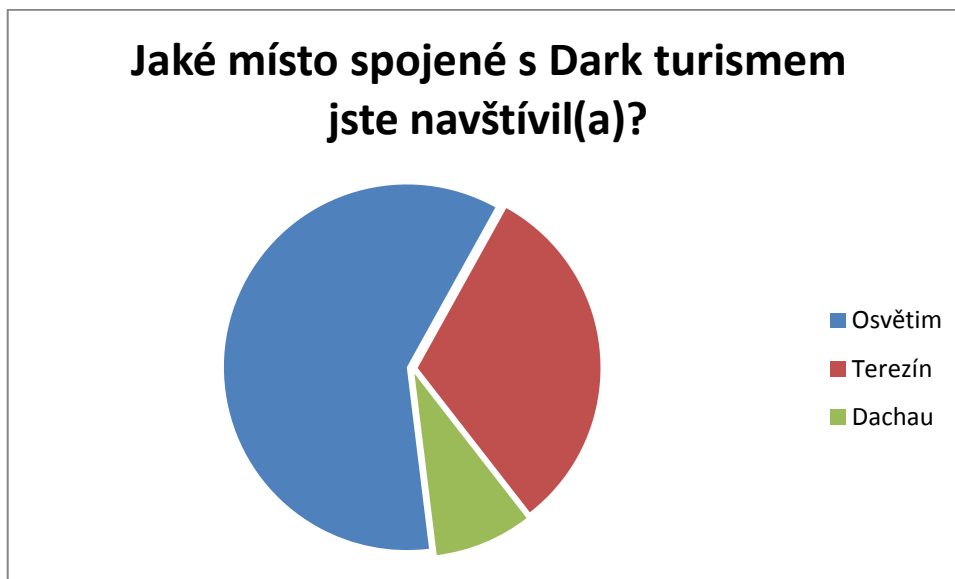
Ti, kteří tento pojem znají, nebo se s ním už někdy setkali, ho znají hlavně ze školních lavic, popřípadě tento pojem slyšeli nebo četli ve sdělovacích prostředcích.

3) Navštívil(a) jste někdy nějaké místo, které bylo s touto turistikou spojeno, například koncentrační nebo vyhlašovací tábor?



Celkem 35 z 82 oslovených respondentů uvedlo, že již navštívili nějaké místo, které je s Dark turismem spojeno. To představuje méně než polovinu dotazovaných.

4) Pokud ano, které to bylo?



**Graf 6 - Jaké místo jste navštívil(a)?**

Místem, které respondenti nejvíce navštěvovali, se stala pochopitelně Osvětim, další navštívenou destinací byl Terezín, který navštívila asi třetina, a pouze 3 respondenti uvedli, že navštívili koncentrační tábor v Dachau.

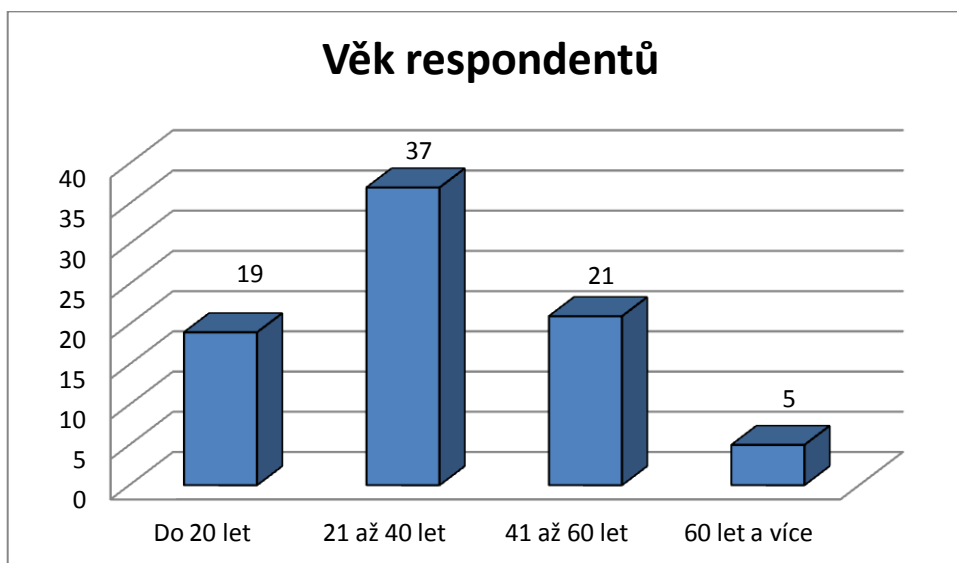
5) Uvažoval(a) byste někdy o tom, že byste takové místo navštívil(a)?

Pouze třetina z těch respondentů, kteří zatím žádné takové místo nenavštívili, v dotazníku uvedla, že by uvažovala o navštívení podobného místa. Na následující otázku č. 6, Proč by tak neučinili, odpověděli nejčastěji, že je podobná tematika ani tato místa nezajímají, jsou pro ně moc deprimující a smutná, nemají rádi válku ani nic s tím spojené a jeden respondent uvedl to, že v podobném táboře byl uvězněn jeden ze členů jeho rodiny a proto nechce takový tábor navštívit.

7) Jaké je, prosím, Vaše pohlaví?

Na můj dotazník odpovídali respondenti obojího pohlaví přibližně ve stejném zastoupení, ženy převládaly pouze v řádu několika dotazníků.

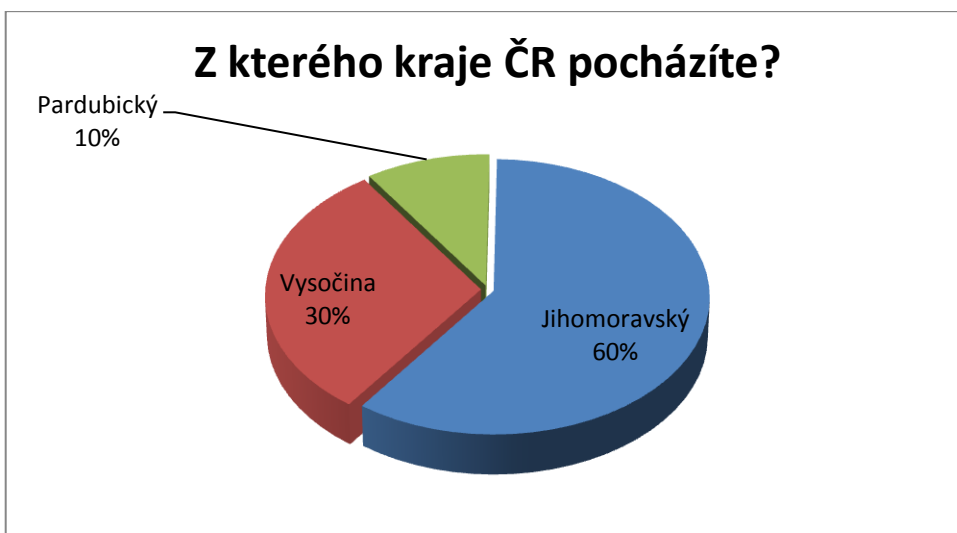
8) Kolik je Vám let?



**Graf 7 - Věk respondentů**

Věková struktura respondentů je dána především tím, že jsem pro tento dotazník oslovoval především svoje přátele a známé ve své věkové kategorii. Jako student jsem oslovoval nejen svoje kolegy z vysoké školy, ale i starší respondenty.

9) Z kterého kraje ČR pocházíte?



**Graf 8 - Z kterého kraje pocházíte?**

Respondenti, kteří odpovídali na můj dotazník, pocházeli především z oblasti mého trvalého bydliště, tedy z Jihomoravského kraje. Ti představovali více než polovinu respondentů. Pokoušel jsem se oslovovat i kolegy studenty, což se projevilo na tom, že respondenti pocházejí i z kraje Vysočiny a kraje Pardubického.

## Shrnutí

Z daných informací, zjištění a odpovědí respondentů jsem zjistil, že moji hypotézu, kterou jsem si stanovil, mohu potvrdit.

Na trhu cestovního ruchu v ČR se nevyskytuje žádná CK, která by se striktně věnovala pouze poskytování zájezdů do koncentračních táborů. Je to dáno tím, že poskytování těchto zájezdů neposkytne CK dostatek příjmů ani dostatečnou konkurenceschopnost. O tyto zájezdy není dostatečný zájem. Tuto skutečnost jsem zjistil zkoumáním návštěvnosti ve vybraných koncentračních táborech a také vyhodnocením dotazníku.

Návštěvnost ve vybraných koncentračních táborech se sice pohybuje v řádech desetitisíců až statisíců ročně, ale tato data jsou součtem návštěvníků z celé Evropy, nebo dokonce celého světa. Návštěvnost v těchto památnících Holocaustu je také velice nestálá a většinou spíše stagnuje nebo klesá.

Ze zhodnocení dotazníků vyplývá, že určité množství lidí se s tímto pojmem už setkalo a má už s navštívením podobných míst svoji zkušenost. Nicméně zájem o tato místa není velký, spíše malý, protože lidé raději navštěvují historická místa, která nejsou tak neblaze proslulá. Respektive nechtějí navštěvovat místa, kde byly cíleně vražděny statisíce lidí. Z toho vyplývá, že pokud by se CK zaměřovala pouze na poskytování těchto zájezdů, neměla by dostatek klientů a nebyla by schopna dlouhodobě fungovat.

Ze získaných informací a vyhodnocení poznatků tedy mohu svoji hypotézu zcela potvrdit.

## Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnoval zmapování nacistických koncentračních táborů na území střední Evropy a také jejich návštěvnosti. Zkoumal jsem také to, zda existují některé CK, které se na navštěvování těchto táborů specializují a zda by takové CK mohly vůbec fungovat.

Období druhé světové války, do které tato místa genocidy patří, bylo vždy mým oblíbeným. Vždy jsem se o tyto události zajímal, lákaly mě všechny informace a události, které s ním byly spojené. Holocaust a koncentrační tábory se bohužel staly nedílnou součástí období druhé světové války a také světových dějin.

Přesto si myslím, že tomuto tématu není věnována dostatečná pozornost a dodnes existují lidé, kteří se k nacismu a podobným hnutím hrdě hlásí nebo dokonce lidé, kteří Holocaust popírají.

Zjistil jsem, že návštěvnost ve vybraných koncentračních táborech se sice pohybuje v řádech desetitisíců až statisíců ročně, ale tato data jsou součtem návštěvníků z celé Evropy, nebo dokonce celého světa. Návštěvnost v těchto památnících Holocaustu je také velice nestálá a většinou spíše stagnuje nebo klesá.

Zpracování této bakalářské práce pro mě tedy bylo velice přínosné, a protože se týkalo mého oblíbeného tématu, zpracování mě bavilo a přineslo mi spoustu nových a zajímavých informací.

Podařilo se mi zjistit, že návštěvnost v nich je sice poměrně vysoká, ale počet každoročních návštěvníků je poměrně nestálý a nepravidelný. Celkový počet návštěvníků v jednotlivých koncentračních táborech průměrně spíše klesá. To je opravdu škoda, protože lidé by si měli pamatovat, co se v těchto místech událo a postarat se o to, aby se tato historie již nikdy neopakovala.

## Zdroje informací

### Knižní zdroje

GLAZAR, Richard. *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*. 1. vyd. Praha: Torst, 1994. ISBN 80-85639-31-9.

HRUBAN, Antonín. *Mauthausen*. 1. vyd. Prostějov: Vydavatelský spolek v Prostějově, 1945.

MERLE, Robert. *Smrt je mým řemeslem*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0768-4.

VRBA, Rudolf. *Utekl jsem z Osvětimi*. Vyd. 2. Praha: Sefer, 2007. ISBN 978-80-85924-50-3.

VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor - Svědectví přeživšího člena osvětimského sonderkommanda*. Praha: Rybka Publishers, 2010. ISBN 978-80-7217-965-7.

WEISSOVÁ, Helga. *Deník 1938–1945 - Příběh dívky, která přežila holocaust*. Praha: Jota, 2012. ISBN 978-80-7217-965-7.

### Internetové zdroje

- [1] Cestovatel. [online]. 2008 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/dark-tourism-temne-cestovani-na-mista-katastrof-a-nestesti>.
- [2] Památník Terezín. [www.pamatnik-terezin.cz](http://www.pamatnik-terezin.cz) [online]. 2010 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/historie/koncentracni-tabor-pro-zidy-tzv-ghetto-terezin>.
- [3] Památník Terezín. [ww.pamatnik-terezin.cz](http://www.pamatnik-terezin.cz): *Výroční zprávy* [online]. 2010 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/pamatnik/dokumenty-ke-stazeni>.
- [4] Mauthausen Memorial. [www.mauthausen-memorial.at](http://www.mauthausen-memorial.at): *Historie tábora* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.mauthausen-memorial.at/int/cz/index.php?id=38>
- [5] Bergen-Belsen Concentration Camp. [www.jewishvirtuallibrary.org](http://www.jewishvirtuallibrary.org): *History & Overview* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/Belsen.html>

- [6] Historical overview of Concentration Camp. *www.buchenwald.de: Buchenwald Concentration Camp, 1937–1945* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.buchenwald.de/en/72/>
- [7] Concentration Camps. *www.jewishvirtuallibrary.org: List of Major Camps* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/major\\_camps.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/major_camps.html)
- [8] 1933-1945: History of the Dachau Concentration Camp. *www.kz-gedenkstaette-dachau.de: Timeline: 1933 - 1945* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.kz-gedenkstaette-dachau.de/1945.html>
- [9] Dachau Concentration Camp. *www.jewishvirtuallibrary.org: History & Overview* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/dachau.html>
- [10] Historie. *www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs: Koncentrační tábor* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs/historie/koncentracni-tabor/1938-vznik-koncentracniho-tabora-flossenbuerg>
- [11] Ravensbrück. *www.holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/history/camps/ravensbrueck>
- [12] Sachsenhausen. *www.holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/sachsenhausen>
- [13] Sachsenhausen. *www.mauthausen-memorial.at: Jahrbücher* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://www.mauthausen-memorial.at/db/admin/de/index\\_main.php?cbereich=4&cthema=50198](http://www.mauthausen-memorial.at/db/admin/de/index_main.php?cbereich=4&cthema=50198)
- [14] Memorial and Museum Auschwitz - Birkenau. *en.auschwitz.org: History* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com\\_content&task=view&id=27&Itemid=1](http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=1)
- [15] Nacistické lékařské pokusy na lidech. *www.fronta.cz* [online]. 2006 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/nacisticke-lekarske-pokusy-na-lidech>
- [16] Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau: Attendance. *en.auschwitz.org* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://en.auschwitz.org/z/index.php?option=com\\_content&task=view&id=56&Itemid=24](http://en.auschwitz.org/z/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=24)

- [17] Belzec. *www.holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/belzec>
- [18] Chelmno Concentration Camp. *www.jewishvirtuallibrary.org: History & Overview* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/Chelmno.html>
- [19] State Museum at Majdanek. *www.majdanek.eu: The History of the Camp* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.majdanek.eu/articles.php?acid=45&lng=1>
- [20] State Museum at Majdanek. *www.majdanek.eu: Annual reports* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.majdanek.eu/articles.php?acid=213>
- [21] Sobibor. *www.holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/sobibor>
- [22] Treblinka. *www.holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/treblinka>
- [23] Zájezd "Památník holokaustu Osvětim v Polsku". *Www.studentagency.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.studentagency.cz/cestovani-na-miru/cesty-za-kulturou/2014-04-26-pamatnik-holokaustu-osvetim.html>
- [24] Jednodenní zájezd do Koncentračního tábora Osvětim a Březinky 2014. *www.ckmetal.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ckmetal.cz/nab%C3%ADdka/jednodenn-zjezd-koncentranho-tbora-osvtim-bezinky-2014/>
- [25] OSVĚTIM A SOLNÝ DŮL WIELICZKA. *www.ckkalla.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ckkalla.cz/osvetim-a-wieliczka>
- [26] NĚMECKO - MNICHOV A HOLOCAUST DACHAU. *www.hellastour.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.hellastour.cz/zajezd/lhljhlhh.html>
- [27] Mnichov, Dachau a zámky Ludvíka II. *www.redok.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.redok.cz/skolni-zajezdy/nemecko/mnichov-dachau-a-zamky-ludvika-ii/>
- [28] Osvětim a Březinka. *www.ck2.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ck2.cz/pro-verejnost/poznavaci-zajezdy/polsko/osvetim-a-brezinka/934.php>

- [29] Krakov a Osvětim. *www.ceskekormidlo.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ceskekormidlo.cz/leto/polsko~krakov~krakov/krakov-a-osvetim-i.html?idTerminu=893961&idTypDopravy=5>
- [30] Poznávací zájezdy - Osvětim. *www.kmtravel.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.kmtravel.cz/poznavaci-zajejdy/polsko/poznavaci-zajejdy/osvetim/osvetim/EPOSV/18,18/01-01-0001/01-01-0001>
- [31] Memorial and Museum Auschwitz - Birkenau. *En.auschwitz.org: Auschwitz I* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com\\_content&task=view&id=6&Itemid=6](http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com_content&task=view&id=6&Itemid=6)
- [32] Memorial and Museum Auschwitz - Birkenau. *en.auschwitz.org: Auschwitz II* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com\\_content&task=view&id=10&Itemid=9](http://en.auschwitz.org/h/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=9)
- [33] Rozmístění významných koncentračních táborů. *aba.wz.cz* [online]. 2000 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: [http://aba.wz.cz/mapy/Historie\\_moderni\\_dejiny/01\\_koncentracni\\_tabory.jpg](http://aba.wz.cz/mapy/Historie_moderni_dejiny/01_koncentracni_tabory.jpg)
- [34] Stairs of Death. *www.holocaustsurvivors.org* [online]. 2014 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: [http://www.holocaustsurvivors.org/data.show.php?di=record&da=photos&sf=file\\_name&st=borenstein\\_mauthausen\\_stairs.jpg](http://www.holocaustsurvivors.org/data.show.php?di=record&da=photos&sf=file_name&st=borenstein_mauthausen_stairs.jpg)
- [35] Krematorium. *philip.greenspun.com* [online]. 2014 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://philip.greenspun.com/images/pcd0075/dachau-krematorium-ovens-68.tcl>
- [36] Photo gallery. *en.auschwitz.org* [online]. 2014 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: [http://en.auschwitz.org/m/index.php?option=com\\_ponygallery&Itemid=3](http://en.auschwitz.org/m/index.php?option=com_ponygallery&Itemid=3)
- [37] Gallery. *www.majdanek.eu* [online]. 2014 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.majdanek.eu/galeria/07062013/image-23.jpg>
- [38] Nástin typologie koncentračních táborů. *Www.fronta.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/nastin-typologie-koncentracnich-taboru>



## Seznam příloh

*Příloha č. 1 – Památník v Terezíně [2]*

*Příloha č. 2 – Hlavní vchod do Koncentračního tábora v Terezíně [2]*

*Příloha č. 3 – Koncentrační tábor Mauthausen [4]*

*Příloha č. 4 – Koncentrační tábor Mauthausen, „Schody smrti v kamenolomu“, zde byli vězni týráni prací při nekonečném nošení kamenů po schodech [34]*

*Příloha č. 5 – Koncentrační tábor Dachau – Krematorium [35]*

*Příloha č. 6 – Koncentrační tábor Osvětim – příjezdová rampa [36]*

*Příloha č. 7 – Koncentrační tábor Osvětim – Krematorium [36]*

*Příloha č. 8 – Koncentrační tábor Osvětim – Plynová komora [36]*

*Příloha č. 9 – Koncentrační tábor Osvětim – Strání věž a oplocení tábora [36]*

*Příloha č. 10 – Koncentrační tábor Osvětim – „Barák“, ve kterém vězni přespávali [36]*

*Příloha č. 11 – Koncentrační tábor Majdanek – „Barák“ pro vězně [37]*

*Příloha č. 12 – Koncentrační tábor Majdanek – Krematorium [37]*

*Příloha č. 13 – Dotazník - vzor*

## Přílohy



Obr. 1 – Terezín Památník



Obr. 2 – Terezín - Hl. vchod



Obr. 3 – Mauthausen



Obr. 4 – Mauthausen – „Schody smrti“



Obr. 5 – Dachau – Krematorium



Obr. 6 – Osvětim



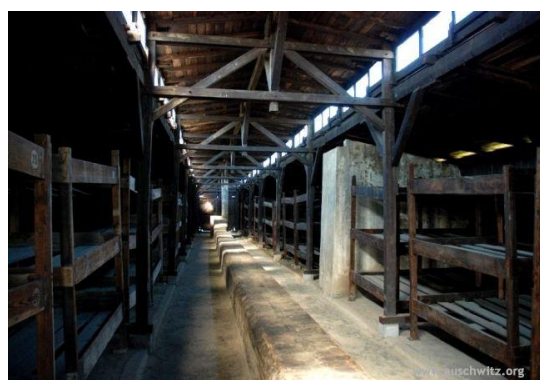
Obr. 7 – Osvětim – Krematorium



Obr. 8 – Osvětim – Plynová komora



Obr. 9 – Osvětim – Strážní věž



Obr. 10 – Osvětim – „barák“ pro vězně



Obr. 11 – Majdanek



Obr. 12 – Majdanek – Krematorium

### **Příloha č. 13 - Vzor dotazníku**

- 1) Znáte pojem "Dark turismus", a pokud ano víte, co to znamená?
  - Ano, znám pojem i jeho význam
  - Ano, ale znám jen pojem
  - Ne, neznám
  
- 2) Pokud tento pojem znáte, kde jste se s ním setkal(a)?
  - Ve škole
  - V médiích
  - Od příbuzných, od známých
  - Jiná odpověď:
  
- 3) Navštívil(a) jste někdy nějaké místo, které bylo s touto turistikou spojeno, například koncentrační nebo vyhlazovací tábor?
  - Ano
  - Ne (pokračujte, prosím, na otázku č. 5)
  
- 4) Pokud ano, které místo to bylo?
  
  
  
  
  
- 5) Uvažoval(a) byste někdy o tom, že byste takové místo navštívil(a)?
  - Ano (pokračujte, prosím, na otázku č. 7)
  - Ne
  
- 6) Pokud ne, proč?
  
  
  
  
  
- 7) Jaké je, prosím, Vaše pohlaví?
  - Muž
  - Žena

8) Kolik je Vám let?

- Do 20 let
- 21 až 40 let
- 41 až 60 let
- 60 let a více

9) Z kterého kraje České republiky pocházíte?